הקדמת הרמב"ם לסדר טהרות מספר מלאכת שלמה

בעה"י נתחיל לכתוב הקדמת הרמב"ם ז"ל לסדר טהרות מוגהת:

אמר הצעיר הקל שבקלים ושפל שבשפלים המר ונאנח העני שלמה עדני הסקבץ ומאסף. מצא מצאתי בין תלמוד החכם חחסיד ה"ר מלכיאל אשכנזי נ"ע הקדמת פרוי טהרות להרמב"ם ז"ל וגם פירושו למסכת כלים מוגהים על ידי הרב בצלאל אשכנזי ז"ל כי הוא היה בעליו הראשון. ולהיות כי רבו שעיותיהן והגהותיהן ומחיקותיהן שאם יבוא האדם להעתיק ולחבר ולכתוב על ספר ההגהות והמחיקות כאשר עשיתי בספר ב נ י ן ש ל מ ה שהם הגהות על תלמוד סדר קדשים וזולתו יכבד הטורח ללא תועלת שיותר יצאה הקורא להבין ההגהות ולהיכן שייכי ממה שיקרא אותו בלתי הגהות. לכן ראה ראיתי כי טוב בעיני אלהים ואדם להעתיק אותו בלשון חדש והמחוק יובן ממילא והמוגה בתוספת לשון או בשנוי מה בקל יובן למעיין. וגם ראיתי לרשום בו הסימנים אשר כתבתי לקמן בשם ה"ר יהודה אלבוטיני ז"ל כדי שיקל יותר. וזה החלי לעשות באשר ה' אתי. כי הוא העוזר האמתי. יתרומם שמו לעדי עד אמן. עכ"י עש"ו:

אמר הרב הגדול הרב רבינו משה בן מיימון הספרדי ז"ל:

ידוע שכבר קדם לנו באלו החמשה סדרים אשר בארנו אותם שרשים רבים מן הטומאות והטהרות ובפרט מס' עדויות וכל מה שבא מהם באיזה מקום שבא אמנם התגלגלו בזולת מקומן לענין מה ושרשם וענפם כולם הם בזה הסדר ולזה לא אשענן בזה הסדר על כל מה שכבר התבאר בסדר קדום מענין טומאה וטהרה אבל אשים הדבור בזה הסדר מובן בעצמו בלתי צריך לסדר אחר ואני אקדים בכאן הקדמות יהיו מפתח למה שיכללהו זה הסדר אחר שאומר:

סימן א שכל טומאה מהטומאות הנזכרות בתורה התחלתן וסמיכותן אל מין ממיני הבעלי חיים בהכרח. זולת הצרעת שהיא הטמא הבגדים והכותלים בלתי שיהיה האדם התחלת זה כמו שבא בתורה. ושאין בכל מיני הבעלי חיים מה שיטמאו בעודנו חי או יהטמא והוא חי זולת האדם לבדו אמנם שאר בעלי חיים כולם טהורים בעודם בחיים חייתם לא יטמאו זולתם ולא יהטמאו מן זולתם והאדם לבדו יטמא והוא חי או יהטמא והוא חי בטומאות אשר נבאר תארם:

סימן ב וזה שחלקי הטומאות לפי מה שבא לשון התורה אחד עשר חלקים. טומאת שרץ. טומאת נבלה. טומאת מת. טומאת שכבת זרע. טומאת מי חטאת. וטומאת חטאות. טומאת זב. וטומאת זבה. טומאת נדה. וטומאת יולדת. וטומאת צרעת. ומאלו הטומאות יש טומאה שיהיו בה אבות רבות ומהן מה שאין בה כי אם אב אחד לבד וזה באורן:

סימן ג טומאת שרץ יש בה אב אחד לבד והוא שהשרץ עצמו הוא אב הטומאה. וזה השם ר"ל השרץ נופל על כל מין מהשמנה מינים הנזכרים בתורה זהם החלד והעכבר והצב והאנקה והכח והלטאה והחמט והתנשמת. ודם השרץ ובשרו והלבו שוה בטומאה. וארבע מהן עורן ובשרן ג"כ שוה והן האנקה והכח והלטאה והחמט. ועצמות השרץ לבדן כשאין בהן בשר כלל לא יטמאו. ושאר השקצים והשרצים כמו הצפרדע והטרטוקא והאפעה והנחש ודומיהן כולן טהורין לא יטמאו:

סימן ד וטומאת נבלה יש בה אב אחד לבד והוא שהנבלה עצמה אב הטומאה. וזה השם נופל על המתה מכל מיני הבהמה והחיה בין בין טהורה בין טמאה. ובין הטהורה והטמאה הפרש והוא שהטהורה כשנשחטה שחיטה כשרה כפי מה שהתבאר בחולין (ע"ח) הנה היא טהורה והטמאה אין הפרש בין ששחטה או שתנחר או שתמות מיתה טבעית ועוד שנבלת בהמה טמאה והחיה בין טמאה בין טהורה אין חילוק בין בשרה וחלבה לטומאה ובהמה טהורה איננה כן אלא חלבה כאשר מתה לא יטמא בשום פנים ואני עתיד לבאר סבת זה במקומו מעוקצין פרק ג' (מ"ג ומ"ט) מאי טעמא. ודם נבלה לא יטמא טומאת נבלה לא מן הטהורה ולא מן הטמאה וכן העצמות המרולדלין מן הבשר והקרנים והטלפים והצפרנים כאשר הובדלו מן הגוף לא יטמאו אבל המוח אשר בתוך העצמות יטמא מהנבלה כמו בשרה וכן מוח עצמות השרץ כמו בשרו וכן מוח המת כמו בשר המת וכבר התבאר זה בתוספתא דאהלות והוא אמרם מוח הרי הוא כבשר לכל דבר:

סימן ה וטומאת מת בו תשעה אבות והוא שהמת עצמו אב הטומאה. ואין רצוני באומרי המת כלל המת אבל הדבר אשר יטמא טומאת מת כגון בזית מבשרו ונצל ותרווד רקב ורובע עצמות ורביעית דם ושאר מה שיבא ספורו בשני מאהלות ואין חילוק בין מת עובד כוכבים למת ישראל זולת בטומאת אהל בלבד שהעובדי כוכבי' אינם מטמאין באהל (יבמות סח.ג"מ קי"ל:) וסמך זה לאומרו (במדבר יט) זאת התורה אדם כי יכות באהל ואומר (יחזקאל לד) ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרויין אדם ואין העובדי כוכבים קרויין אדם לטמא. והקבר ג"כ אב הטומאה ואדם שנטמא בבית הוא ג"כ יקרא אב וכן כלים הנוגעים באדם שנטמא בבית הן אב הטומאה. וכן כלים הנוגעים במת ואדם הנוגע בהן וכלים שנגעו בזה האדם כל אחד מהשלשה הן אב הטומאה ר"ל הכלים הראשונים והאדם והכלים השניים וכן כלים שנגעו בכלים שנטמאו בבית הן ג"כ אב הטומאה. ואני עתיד לבאר ראית כל אחד מהן בפ"א מאהלות (מ"ג). וזה כולו בתנאי שיהיה האדם ישראל אבל עובד כוכבים שנגע בבית אינו טמא מת ולא יטמא כמו שיטמא טמא מת ובריש תוספתא דאהלות אמר העובד כוכבים והבהמה ובן שמנה וכלי חרס והאוכלין והמשקין הנוגעין במת כלים הנוגעין בהם טהורין וענין אמרי הנה טהורין שלא יהיה דינם כדין כלים הנוגעין בטמא מת ובארתי לך זה שלא תחשוב שמשקין הנוגעין במת אשר הן משקין טמאין בלא ספק שלא יטמאו הכלי אלא שיטמאו אותן טומאת משקין אשר אני עתיד לבאר לא טומאת האב לכלים. ומאבות הטומאות ג"כ האהל ודין האהל אשר יטמא בבית ודין כלים הנוגעים במת אחד שהוא יטמא זולתו טומאת ז' כמו כלים שנגעו במת ואמנם מנינו אותו לבדו לפי חדושו שהעור והבגד והשק כאשר יהיה אהל על המת יטמאו ואין כן בשאר חומרי הכלים לפי שאם היה האהל מעץ או חרס או עצם הרי הם לא יטמאו אלא א"כ נגעו כלי עץ או כלי עצם במת שיהיה דינן כדין כלי שטף שנגעו במת ואני עתיד לבאר זה בכ"ז מזאת המסכתא. ובתוספתא דנדה (פ"ו) אמר כל המטמא באהל מטמא טומאת ז' ויש מטמא טומאת ז' ואינו מטמא באהל ירמזו אל כלי שטף כמו שבארנו. וממה שראוי שתדעהו שעם היות שאלו כולן אבות לטומאת מת זה הוא למנות ממנו הראשון והשני לענין טומאת תרומה וטומאת קדש כמו שאני עתיד לזכור בזאת הפתיחה לא שיהיה מי שיטמא בדבר מהן חייב כרת כאשר נבנם לבקרש או כשאכל קדשים ולשון התוספתא [פ"ח דאהלות] בד"א בתרומה וקדשים אבל אין הנזיר מגלח אלא על המת בלבד ואין חייבין על טומאת מקדש וקדשיו אל על המת בלבד וכבר מנינו בשביעי מנזיר דטומאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן:

סימן ו וטומאת שכבת זרע בה אב אחד והוא שהזרע אב הטומאה ובלבד שיצא מבן ט' שנים ויום אחד ולמעלה ולשון ספרא איש פרט לקטן יכול שאני מוציא בן ט' שנים ויום אחד ת"ל ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע וכבר

תוספות אנשי שם

נסי' א' כולם עסוקים בעובדה בחיים כו'. ומפרכסת מקבלת טומאה כ"ש כרמב"ם נפ"ב מהל' טו"מ ה"ו. ומדברי התוס' פ"ק דחולין ג': ד"ה וכמוקדשין נראה דמבוסקין בדבר זה. וכן פקועה לינו מטמא בשכות מי כרכנן דריה"ג בחולין ע"ה ע"ח כ"ג דעת הר"מ בחבורו שם ומדברי התוס' שם קב"מ ע"ח ד"ה בהמה נראה דלא פסיקא לה למפסק בחבמים. (פרפר ח') וע"ש שפתרין הרבה בזה: בא"ד והאדם ובהו כו'. סמך על מה שיבאר לק' בכו' ה' ובסי' ע"ז שאין העובדי כוכבים בכלל ע"ש: בבי' ג' ובשרן ותלבו שוה. כלומר חלב הסרן לחלב בבהמה טמאה (דחילו חלב בהמה טהורה שמתה טהור כפ"ח מהל"ט) אבל בחבורו כ"ד מהל"ט ה"ז לא הזכיר חלב. ואולי בחבורו חזר בו. (לחמה ח'): בא"ד עורן ובשרן ג"כ שוה. כ"כ בחולין פ"ט מ"ב דף קכ"ב ע"ח ובס לישתא דלם עבדן לו שהילך בכן כדי עבודה טהורין וכ"פ רבינו פ"ד מהל"ט ה"ח: בא"ד ועצמות הסרן. ובמו"כ פ' במיני פ"ח פ"י ליתא מבלבלתם ולא מן העצמות לא מן הבסיים לא מן הצפרניים ולא מן הבשר שלהם ע"כ. ורבינו כלל כאן במלות עצמות כל הדברים העצמיים (ולא הזכיר הבשר) ובחבורו כ' עוד ולא מן הגידים ואולי למד זה ממ"ש נפ"ב שם גבי נבלה בנבלתה ולא בעצמות ולא בגידים. אך נ"ע דסי"ל לחלק בין גידים שבסוף להקשות לאין סופן להקשות כמו שחלקו בפסחים פ"ד ע"ח לענין קרבן פסח דמדמעטין על גידין שאין סופן להקשות ס"מ בשר הם ולחוייב לעמה. (לחמה ר"ח): בסי' ד' אב אחד לבד כו'. אפשר שבלל רבינו בזה גם עומלת אמה"ה מן הבהמה דבכלל נבלה היא דמקרא דנבלה בשקא לן חולין קכ"ח ע"ב ע"ש. (לחמה י"ב): בא"ד שחיטה כשרה. לאשוקי אם אינו פסול בשחיטה כמ"ש נפ"ח מהל' אה"ע ומבואר שם דאפ' שחט חולין בעזרה או קדשים בחוץ מעכבר מידי נבלה. ושם נפ"ב

ה"ו כ' דאפי' טרפה שבחטה טהורה ובפ"ג ה"ה דגם עוף טהור שנעקר ושחט שחיטה כשרה נעשה מידי נבלה וע"ח דמס' עכבות. (לחמה י"ג): בא"ד והצפרנים כו'. במ"ב פ"ק דטהרות נקע הרבוסים והצפרנים לענין טומאת אוהלין. ולא מבאר מה דינו על הרבוסים לענין טומאת נגיעות. (לחמה י"ז): בסי' ה' תשעה אבות מנייגם מבואר בהקדמת הר"ב: בא"ד ולא יטמא כמו שמטמא טומאת מת. ר"ל דין טומאת מת אין לו אבל טומאה אחרת יש לו והוא מדברבן שעשאום נזרים לכל דבריהם וכ"מ דמוכן בפני הטומאה לפי שאין עליו דין טומאה מה"ת ועוד כ"מ דלדין ויכה לא גזרו אלא מעי' שנים ומעלה בזכר ובנקבה מב' שנים ומעלה. (לחמה לא): בא"ד אא"כ נגעו כלי עץ כו'. בהטוסתא היפנה ליתא הם לא שיהיה כלי עץ לו כלי עצם מאהיל על המת. וכ' בלחמה ל"ע שדעת רבינו לחלק בין עצים פשוטים ובין כלי עץ דכלים שמקבלים טומאה במגע מקבלים טומאה גם כשמאהילים על המת זולת גולמי כ"ע אלין מק"מ במגע טהורים גם אם מאהילים על הטומאה אבל העור והבגד והשק הנה אותם קרא לטומאת אהל אף אם אינם כלים ובלא כרבינו כ"מ שכ' בפ"ה מהל' ע"מ על מ"ש רבינו הרמב"ם שם בד"ח כשהיה האהל בגד או שק לו כלי עץ דר"ל שמקרא עץ אבל שאר עצים לא כמו שביאר בסמוך עכ"ל אבל לפי הגיראה המובנת הלת דברי הכ"מ לכוונם ועי' היטב בזה: בא"ד ובתוספתא דנדה מו' ירמוז אל כלי שטף. נראה כי דברי רבינו אלה מוסבים על אלגני פנין שמנה כלים המוגעים במת לאבות הטומאה והיינו מדין תרב ה"ה כחלל ובזה עולה על הדעת דכ"ל הוו אלו הכלים כמת לטמא את אוהלן בהאל לזה מביא ההוספתא דנדה ומפרכה דמ"ש ויש בטומאת עו"ר ואינו מטמא באהל ירמוז על כלי שטף המוגעים במת דאע"ג דטומאת עו"ר אינו מטמא באהל וכ"ש רבינו

הקדמת הרמב"ם לסדר טהרות מספר מלאכת שלמה

כבר בארנו שבן ט' שנים ויום א' ביאתו ביאה ואין מן התנאים הקשוי והחנאה כמו שהתבאר בגמרת גדה (מג.) אבל מתנאיו ואז יטמא הוא שיהיה מראהו לבן כמראה הזרע הידוע, ונסחת תוספת' זבים (פ"ב) ש"ז אדומה טהורה והרבה יש שיצא הזרע כך כאשר יפליג האדם בתשמיש פעמים נמשכים בזמן קרוב יצא הדם קודם שישתנה בכלי הזרע:

סימן ז וטומאת מי חטאת יש בה אב אחד וזה שאפר פרה אדומה כאשר נתערב במי המעין כמו שיתבאר במסכת פרה (פ"ט מ"ח) אותן המים יש להן ענין שיטמאו בו ואופן שלא יטמאו בו והאופן שיטמאו בו הן אב הטומאה ואני עתיד לבאר זה הענין בפרק הראשון מזו המסכתא (מ"ה):

סימן ח וטומאת החטאות בה שלשה אבות אחת מהן פרה אדומה שהעוסק בשריפתה ובשאר עסקיה מטמא בגדים כמי שנגע באב הטומאה כמו שיתבאר במקומו ממסכת פרה (פ"ד מ"ד). והשני פרים ושעירים שנכנס דמן לפנים שהשורפן ג"כ מטמא בגדים וכבר זכרנו הפרים והשעירים במקומות ממסכת זבחים. ונסחת גמרת זבחים (פג.) הא למדת על כל המכפרים בפנים ששורפן מטמא בגדים. והשלישי שעיר המשתלח שהמשלח שעיר לעזאזל מטמא בגדים:

סימן ט וטומאת זבה נכללות בה שבעה אבות והם שהזבה עצמה אב הטומאה ובועלה אב הטומאה ודם זיבתה אב הטומאה ורוקה ומימי רגליה ומרכבה ומשכבה כל אחת מהן אב הטומאה. וידוע מלשון התורה שטומאת נדה וטומאת יולדת א' אמר הש"י (ויקרא יב) כימי נדת דותה תטמא ואמר וטמאה שבועים כנדתה והנדה יש בה אלו השבעה אבות בעצמם וכן טומאת זב תכלול ז' אבות והן הזב וזובו ושכבת זרעו ורוקו ומימי רגליו ומרכבו ומשכבו וכיון שאין חילוק בטומאה בין בועל נדה או זבה או יולדת בתוך ז' לזכר או י"ד לנקבה כמו שאמר הש"י (שם טו) ואיש אשר ישכב עם טמאה נקרא אותו בועל טמאה והוא אשר ימנה מכלל אבות הטומאות באחר ולא נמנה בועל נדה לבדו ובועל זבה לבדו ובועל יולדת לבדו לפי שהכל אחד. וממה שראוי שתדעהו שכל זמן שלא תטהר הטמאה במי המקוה שהיא מטמאה את בועלה ואפילו עמדה שנים אחר הפסק הדם ולא תטהר בשום זמן בלתי מי המקוה. וכן המרכב והמושב כל א' מהן אב ולא נמנה משכב הזב לבדו ומשכב זבה לבדה ומשכב מצורע לבדו ומשכב נדה לבדה שדין הכל אחד הוא אבל נמנה משכב א' לבד יטמא אותו כל מי שיטמאוהו וכן ג"כ נמנה דם טמאה והיה כולל לדם נדה ודם זבה ודם יולדת וכך נאמר רוק הטמא ומימי רגליו ויכלול זה מזב וזבה נדה ויולדת שדין הרוק ומימי רגלים מכל א' וא' מאלו הארבעה שוה בטומאה:

סימן י וטומאת צרעת בה יש ד' אבות מצורע מוחלט והוא יקרא ג"כ מצורע בימי גמרו. ומצורע בימי ספירו. ובגד מנוגע. ובית מנוגע. וארצה באמרי הנה בגד כל מה שיקבל טומאת צרעת מן בגד צמר או הפשתים או השתי או הערב או כל כלי עור. וכן רצוני באמרי בית מנוגע חמר הבית בכללו והן אבנים ועצים ועפר שכל חלק מהם מטמא בבזית כמו שיתבאר בי"ג מנגעים מזה הסדר:

סימן יא ויהיו מספר אבות הטומאות שלשים ושתים ואלו הן השרץ. והנבלה. והמת. ואדם שנטמא במת. וכלים שנגעו באדם שנטמא במת. וכלים שנטמאו במת. וכלים שנגעו בכלים שנטמאו במת. ואדם שנגע בכלים שנטמאו במת. וכלים שנגעו באדם שנגע בכלים שנגעו במת. והאהל. והקבר. והש"ז. ומי חטאת. ופרה אדומה. ופרים ושעירים הנשרפים. ושעיר המשתלח. וזב. וזבה. ונדה. ויולדת. מרכב. ומשכב. ובועל טמאה. ודם טמאה. ורוק טמא. ומימי רגליו. וזובו של זב. ושכבת זרעו. ומצורע בימי ספירו. ומצורע בימי חלוטו. ובית מנוגע. ובגד מנוגע.

*) נכתובה נכנס הסימן כאן בטעות. **) נכתובה נריך לעיין כאן בסימן יג במבוא לקמן במסכת הסימנים.

וכבר התבאר בראשון ממגילה (דף ח:) שאין הפרש בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט לענין הטומאה:

סימן יב ודע ששם כלים נופל על שמנה מינים והם בגדים ושק וכלי חרס וכלי עור וכלי עצם וכלי זכוכית וכלי מתכות וכלי עץ אולם הקופות והדומה להם מהכלים אשר יעשו מהגמי וקליפת התמרים והקנים והדומה להם הנה הם כולן מכלל כלי עץ כמו שיתבאר בזאת המסכת (פט"ז) ולשון התורה בהיות אלו המינים כולם מקבלין טומאה לבד כלי זכוכית שהן יטמאו מדרבנן ול' הגמ' (שבת יד:) יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושל' גזרו טומא' על כלי זכוכית ובתוספת' כלי' (ב"ב פ"ו) אומר כלי זכוכית מד"ס אמנם שאר הכלים יתטמאו מדאוריתא אמר הש"י (ויקרא יא) מכל כלי עץ או בגד או עור או שק ושק הוא אריג השער הדק ממנו והעבה מאד כמו אשר נעשה ממנו המרצופין הכל יקרא שק ובגד אריג זולת השער כמו הפשתן והצמר והמשי והקוטן וזולתן והלבדים נכנסים בכלל הבגדים. ולשון התוספתא העושה חלוק מן הלבד אם יש בה שלשה טפחים על שלשה טפחים וזהו שיעור הבגד לטומאה לפי מה שיתבאר בכ"ז מזאת המסכתא ובספרא או בגד לרבות את הלבדין. ואמר בטומאת כלי חרס (שם) וכל כלי חרס אשר יפול מהן אל תוכו ישמא ואמר בכלי מתכות (במדבר לא) אך את הזהב ואת הכסף. וכלי עצם הוא נכנס תחת אמרו (שם) וכל מעשה עזים כמו שיתבאר בשני ממסכתא זו. וכלי זכוכית הסמיכוהו לכלי חרס כמו שיתבאר בשני מזאת המסכתא ומיני אלו הכלים כולן לבד מכלי חרש יש להן טהרה במקוה אבל כלי חרש אין לו טהרה כי אם שבירה ולא יטהר במקוה כלל והוא אמרו ית' (ויקרא יא) ואותו תשברו ואומר (שם טו) וכל כלי עץ ישטף במים וכן יקראו ג"כ כלי החיתוך בפרש כלי מתכות ואין כלי זכוכית מכללם. ויקראו כל האריג בגדים ואפילו אריג השער:

*) **סימן יג** וכלי חרש לא יכניסוהו בכלל הכלים ברוב העתים לפי שיש בהם דינים מיוחדין כמו שנזכור. ושאר הכלים והן כלי עץ וכלי עצם וכלי עור יקראו אותן כלי שטף לפי שיש להן טהרה במקוה וכאשר תשמעם אומרים מטמא כלים או מטמא בגדים תדע שהוא יטמא אלו המינים כולן זולת כלי חרש שלא יטמאהו* זולת אב הטומאה כמו שיתבאר. ובטומאת מת לבד הוא אשר שכנו לכלים בהם הבדל והוא שכלי חרש איך מה שיתטמא במת יהיה ראשון לטומאה ולא אב ואפילו נגע במת עצמו או היה באהל המת וכבר קדם לנו לשון התוספתא בזה אמר ית' (במדבר יט) וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא ואמרו הוא טמא ואינו נעשה אב לטומאה לטמא וכבר התבאר בספרי שבכלי חרש הכתוב מדבר וזה יתבאר בעשירי מזאת המסכתא ושאר כלים ובגדים אם נגעו באדם שנטמא במת יהיו אב הטומאה ואם נגע דבר מהן במת ואח"כ נגע בהן אדם ואח"כ נגע דבר מהן באד' יהיו הג' אבות כמו שזכרנו וכמו שבארו בספרי לפי מה שנרמז בראשון מאהלות**) ודע שכ"ח לבדו לא יהי' אב הטומא' לעולם לא בטומאת מת ולא בזולתו מהטומאות ואני עתיד לבאר זה בשקומות מחולקין מזה הסדר. ובכלי מתכות לבד דין שאינו בשאר כלים והוא שהן כאשר יתטמאו באיזה מהטומאות שיהיו ואח"כ נשברו נטהרו בשבירתן וכאשר תתיכם ותשוב ותעשה מהן כלים שניים ישובו לטומאתן הראשונה אשר היתה בהן וזה ג"כ מדרבנן ואני עתיד לבאר טעמם בזה הסדר באחד עשר מואת המסכתא אמרו (שבת מז:) שמעון בן שטח גזר טומאה על כלי מתכות ר"ל שגזר שישובו לטומאתן אחר שטהרו בשבירתן עד שיטבלו במי מקוה

*לשון החכם הר"ם אחינא ז"ל נראה לפ' ששאר כלים אפשר שיטמאו שלא מן אב הטומאה כגון הנושא את הנבלה שיטמא בגדים שנוגע בהן וכן שאר כלים כל עוד שלא פירש מטמאיו וכן הנושא את הזב והדומה לו חוץ מכלי חרס שאע"פ שנגע בו בעוד שלא פירש מטמאיו אינו מטמאהו שלא יטמאהו זולת אב הטומאה מטש. ע"כ:

ולשון

תוספות אנשי שם

נסמוך סי' י"ח אלא שרבינו תשיב להו כתדא נמה שאין ביניהם הבדל לענין טומאה אבל מצורע בימי ספירו אף שגם הוא אב הטומאה לטמא אדם וכלים נמנע אבל אינו מטמא במשא וגם טהור מלטמא בגיאה ומלטמא מו"מ ע"כ מנה אותם רבינו בשנים (אמנה כ"ח). ומדלא מנה רבינו בין אבות הטומאות דגרעה משכב ומושב דמצורע ואו יהין תמשב אבות בטומאת לגעת ירהה מזה דדעתו כדעת סר"ם פ"ק דכלים מ"ג דמצורע אין עושה מו"מ לטמא אדם וכגדים רק לאוכלין ומשקין וכן נראה בדעתו בתחילה פ"ו הי"א שכ' ומטמא מו"מ כו' ולא סייס לטמא אדם ובגדים וכן דעת הראב"ד פ"ג וכ"ג דעת הראב"ד בדעת הרמב"ם מדבתן ליה בפ"ו ולא הסיג עליו שם אבל מלבון רבינו בפירושו למ"ד דפ"ק דכלים משמע לכאורה שמשכב המצורע דינו כמשכב הזב לגמרי דאלת"ה איך אמר בהאלו לעולה מן הזב מצורע אם יש איזה מדרגה בזב ובזב שהיא לעולה מהמצורע. וי"ל דמ"ש לעולה מן הזב ממנע לא קפדינן רק שיהיה עכ"פ דין בכללו מהנ בו כמו בזב והוא שיעשה משכב כמוהו ולא קפדינן כמה שהדינים הפרטים במשכב אינם במצורע כמו במשכב דזב (פרפר ל"ב). ועי"ל סימן ט"ז ומ"ש הר"ם לותנא ז"ל בפסבב' יג זולת כ"ח שלא יטמאהו זולת אב הטומאה. כבר בתר הר"ם לותנא ז"ל כוונת רבינו בזה. וכ' בלמנה ס"ד ונסתפקתי בדין כלי זכוכית בזה אם ס"ל דין כ"ח בזה הוא"ל ועיקר טומאתן הוא מיבא מטומאת כ"ח ובזה דיו לדיות כל"ח לו דלמא מיון דקי"ל דכ"ח הנלקחים מן העובד כוכבים כשי עכילה דטומאל ונשתכנו י"ל תקנה כללי מתכות דייענן לזו הרי דגם לתומרא דמין אותן כללי מתכות. ואפשר דזה מלי בחילוק הדעות והנוסחאות בדין מדרס כלי זכוכית דלהר"ם דל"ג עליהם טומאת מדרס דכל"ח הבדיל לבו מה"ע לאוי ג"כ שלא יטמאו רק מהדברים שיתטמאו כ"ח אבל רבינו כתבו דמדרס בלי זכוכית

בפרק ה' מהלכות ט"מ ותתלבש הכ"מ למצא מקור לדין זה אולם בדברי רבינו כאן מבואר שמקורו הוא מהתוספתא. (אמנה לד) : בסי' ו' הקישוני והגאלה כו'. פסק כזה כלישנא בתרא דנדה ד' מ"ג דמטמא אפי' בלא הרגשה כמ"ש המוס' שם ולא"ה דעת הראב"ד שהביא הכ"מ אבל בתבורו פ"ה מהל' אה"מ ה"ד פסק כלא דנשי הרגשה. (אמנה ל"ח) : בא"ד אדומה עהורה. היינו מעשה שלא מתבשלה עדיין וחיצה דאויה לבזרע וחימעיע מל' שכבת זרע. ומ"ש בנדה ל"ב ב' למעוטי פ"ש מאודם אינו ר"ל ש"ר לאדומה אבל ר"ל דם אדום ולזה קבע רבינו בתבורו דין זה פי שנים דבפ"א מה' מו"מ ה"ו כ' ולא הא"ש באודם ובפ"ה מה' אה"ע פ"ג כ' ש"ר אדומה עהורה ולזה בכ"מ שליין עהרת ש"ר לאדומה למס' מה ל"ב וכן המליין בעין מעשה שם על ולא אים באודם ליין בפ"ה מה' אה"ע ולמ"ש הם שני עניינים. (אמנה ל"ח): בסי' ח' כמי שנגע בלא הטומאה. רומז על אותן אבות הטומאות שמטמאין במשא ומטמאין גם בגדים וזהינו כי עיקר הדמיון הוא במאמר כמי שנגע כו' ור"ל אף שלא נגעו עכ"פ מטמאין בגדים כמי שנגעו בלא כו'. (אמנה מ"א) : בא"ד והשני פרים ושעירים. נחמנו לו לאחד במסכת אחות כי שם אחד כולל אותם שבניהם נקראים חטאות הפנימיות לו מפני אמצעת שריפה כולל אותם. ועי' תו"ש זבים פ"ה מ"י. (אמנה נ"ג) : בסי' פ' וטומאת זבה ע' מה שהעיר בזה מהר"ם עדני ז"ל בהגהתו להקדמת הר"ע ז"ל : בא"ד ומרכבו ומשכבו. ומתוסב בכלל משכב הוא ואין ביניהם הבדל לסיבן לא מנה אותם בפ"ע לא כן מרכב ומשכב יש ביניהם חלוק דין במבואר בפ"ק דכלים מ"ג : בסי' י' מצורע מוחלט. לא הרגיש בזה מצורע מוסגר בלתי מטהרות הכל קי"ל דאין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופריעה וחגלחת ופרים אבל עומאת שניהם שוים בכל דבר כמ"ש רבינו בעצמו

ולשון התלמוד טומאה ישנה מדרבנן ודע זה. ואלו האבות כולן אשר קדם מספרם הן מן התורה ויקראו כל אחד מהן אב הטומאה מן התורה ויש אבות מדרבנן חוץ מאלו ויקראו כל אחד מהם אב הטומאה מד"ס:

סימן יד והטומאות אשר נמצאו בהן אבות הטומאות מד"ס ששה והן טומאת מת. וטומאת זיבות. וטומאת נדה. וטומאת יולדת וטומאת עבודה זרה. וטומאת נבלה:

סימן טו אולם טומאת מת נמצא בה י"א אב הטומאה מדרבנן והוא שעצם כשעורה מטמא במגע ובמשא כמו שיתבאר בשני מאהלות. וכן ארץ העובדי כוכבים. ובית הפרס הטמא במגע ובמשא. ומדור העובדי כוכבים כמו שיתבאר בסוף אהלות טמא כמו ארץ העובדי כוכבים עד שיברק כמו שיתבאר. דם תבוסה מטמא במגע ובמשא ובאהל ובשני מאהלות יתבאר דם תבוסה טהו. וכן יתבאר בית הפרס בסוף אהלות. ואלו כולן מדרבנן אמרו בשביעי מנזיר (נג.) עצם כשעורה הלכה וכבר בארנוהו שם ובגמרת נדה (סג.) דם תבוסה מדרבנן ובגמרת שבת (יל.) גזרו טומאה בארץ העמים ובפסחים (לג.) בית הפרס מדרבנן הרי אלו ד' אבות. וכן האהל אשר יטמא בדם תבוסה. והאדם אשר יתטמא באחד מאלו הארבעה. וכלים שנגעו בו. וכן כלים שנטמאו בהן. ואדם שנגע בהן וכלים שנגעו באדם. וכלים שנגעו בכלים שנטמאו בהן כל אחד מהן אב מדברי סופרים:

סימן טז וטומאת זיבות תמצא בהן ט' אבות וזה שאמרנו במה שקדם לא יטמא ויתטמא והוא חי זולת האדם ומן התורה עד שיהיה ישראל. אולם העובד כוכבים לא יטמא ולא יתטמא בטומאה מכל חלקי הטומאות אבל מדרבנן שמו אותם כזבים לכל דבריהם אמרו בני ישראל מטמאים בזיבה ואין העובדו כוכבים מטמאין בזיבה אבל גזרו עליהן שיהיו כזבין לכל דבריהם זולתי בדבר אחד לבד והיא ש"ז ששכבת זרעו של נברי טהורה לגמרי כמו שהתבאר בגמרת נדה (לד.) ולא דנו עליו שתהיה כמו ש"ז של זב שהיא אב מטמאה במגע ובמשא כמו שהתבאר ושם נאמר עבדו ביה רבנן הכרא דלא נישרוף עלייהו תרומה וקדשים אבל כדי שיודע שטומאתן מדרבנן לזה אמרו שלא תטמא שכבת זרעו ואילו היה זב אמתי מן התורה תהיה שכבת זרעו מטמאה במגע ובמשא. הנה כבר התבאר שכל אדם מהעובד כוכבים זכריהם ונקבותיהם קטנם וגדולם זב לכל דבר זולת לענין שכבת זרעו כמו שבארנו ואין הפרש בין היות זב אמתי או מצורע או בריא מאלו החלאים הרי הוא זב מדרבנן ורצוני לומר באמרי קטנם שיהיה הזכר בן ט' שנים ויום אחד ולמעלה והנקבה בת ג' שנים ויום א' ולמעלה לא פחות מזה כמו שהתבאר בגמרת ע"ז (לו.) ויהיה העובד כוכבים זובו ורוקו ומימי רגליו ומרכבו ומשכבו ורם העובדת כוכבים ובועל עובדת כוכבים כל אחד מאלו השמנה אב הטומאה מד"ס. וגם כן הזב והזבה והנדה והיולדת והמצורע* כל אחד מהן מטמא משכב ומושב מדאורייתא כמו שהקדמנו אמנם המת לא יטמא משכב. ולשון ספרא הזב עושה משכב ואין המת עושה משכב אבל אמרו שאלו הנזכרים כאשר מתו מטמאים משכב ומושב כמו שהיו בעודן חיים ואני עתיד לבאר זה בסוף נדה מזה הסדר באמרם הזב והזבה והנדה והיולדת והמצורע שמתו מטמאין במשא עד שימוק הבשר וזה מדרבנן ובספרא הזב שמת מטמא במשא עד שימוק הבשר ובתוספת נדה (פ"ט ע"ט) אמרו הזב והזבה והנדר והיולדת והמצורע שמתו מטמאים במשא עד שימוק הבשר ואין מטמאין אלא ברובן ואין טומאתם אלא מד"ס ר"ל טומאת משכבן מד"ס שהן הסמיכום למשכב הזב וענין אמרם במשא שאם נישא רובן על המשכב נטמא המשכב ואפילו היה בין גוף הזב המת ובין המשכב אבן המבדלת כמו שיטמא בחיין לפי מה שיתבאר בזה הפרק (הנה' פי' פרק ראשון דכלים דהיינו תחלת הסדר). ואין כל מת כן והנה נוסיף בזה הענין פירוש וביאור במקומו:

*לשון הר"ם ז"ל והמצורע וכו' בפסחים פ' אלו דברים דף ס"ו ע"ב פירש רש"י ז"ל על האי דמקשינן אדרבא זב חסור ממצורע שכן מטמא משכב ומושב ובטמא כלי חרס בהיסט דאע"ג דתניא בת"כ שהמצורע עושה משכב ומושב לאו אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים אלא לטמא אוכלין משקין והרב ז"ל כתב בס"פ עשירי מהלכות צרעת שהמצורע מטמא משכב ומושב כזב משמע מדבריו שיהיה אב הטומאה כמו של זב עכ"ל ז"ל:

סימן יז וטומאת נדה ג"כ יש בה ט' אבות דרבנן והן שהנה התבאר בנדה (ב.) שדנו על הנדה שתהיה טמאה למפרע מעת לעת או מפקידה לפקידה לפי מה שהתבאר ואמרו מעת לעת דרבנן. ואמרו בה ג"כ שהיא מטמאה משכב ומושב למפרע ואינה מטמאה את בועלה וכן הכתמין של ספק הם כדם נדה מד"ם וזהו שאמרו בגמ' (ו.) הרואה כתם כטמאה למפרע משכב ומושב. ומטמאה את בועלה להבא. וכן ההלוק טמא. וכבר הגבילו זה הזמן אשר תטמא בו למפרע ואמרו (טו.) עד שתאמר בדקתי את החלוק הזה ולא היה בו כתם או עד שעת כבום וכן המאמר הנלקח בגמרא נדה (טו.) שוסתות דרבנן ושהאשה כאשר הגיע שעת וסתה ולא בדקה עצמה ואח"כ בדקה עצמה בימים ומצאה עצמה טמאה שהיא בחזקת נדה משעת וסתה עד זה העת וזו היא טמאה למפרע ושם נאמר (לט.) הנדה והזבה ושומרת יום והיולדת כולן מטמאות מעת לעת וידוע שבאלו הזומנים הוא שתהיה טמאה מדרבנן למפרע ונדה או רואה כתם או מי שלא בדקה בשעת וסתה הנה המשכב והמושב אשר תטמא באלו הזומנים הוא אב מדרבנן. וכן בועל רואה כתם להבא. וכן רוקה. ומימי רגליה באלו הזומנים. ודם שעל החלוק אשר לא יתאמת שהוא דם הנדה הבל אבות מדרבנן:

סימן יח וטומאת יולדת יש בה אבות דרבנן כמו מה שבנדה ר"ל שדין היולדת והנדה אחד כמו שקדם ובגמרת נדה (כח.) אמרו הוציא עובר ידו והחזירה אמו טמאה לידה ובארו שזה דרבנן ולא נמנה לה ימי טהרה מהעת ההיא שנאמר כאשר תראה דם שהוא דם טוהר אבל נחייב עליה החומרא מכל צד אמרו חוששת וימי טהרה לא יהבינן ותהיה טמאה י"ד כמו יולדת נקבה לחומרא מדרבנן. וכאשר ראתה דם אחר זה-הזמן לא נחשוב אותו דם טהור כיון שאין שם ולד אבל יהיה דם נדה או דם זיבה כפי זמן ראייתה כמו שהתבאר בנדה. ונעשה גם כן במספר אבות דרבנן כמו מה שעשינו במספר אבות דאורייתא הוא שנמנה כל משכב טמא באחר יכלול משכב עובד כוכבים ומשכב זב שמת ומשכב נדה למפרע ומשכב רואה כתם למפרע ומשכב יולדת יד ומשכב שלא בדקה בשעת וסתה הכל אחד. וכן נעשה במרכב והרוק ומימי רגלים על דמיון שעשינו במספר הקדום הואיל ומן הטומאה אחד וזה אליה כאישים והאב הוא משכב מדרבנן וכן בועל טמאה מדרבנן יכלול בועל עובדת כוכבים ובא על רואה כתם ובועל יולדת יד:

סימן יט וטומאת ע"ז יש בה ד' אבות והטומאה בכללה מדרבנן ובגמרת שבת (פג:) אמרי' טומאת ע"ז דרבנן ולה רמז בלשון התורה והוא מאמר יעקב הסירו את אלהי הנכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו שמלותיכם והראשון מאלו הד' אבות ע"ז עצמה והוא שע"ז עצמה מטמאה כשרץ ר"ל שתטמא אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר ולא תטמא במשא ובתנאי שיהיה בה כזית כמו שהתבאר בג' מע"ז אבל אם היה הדבר הנעבד פחות מכזית לא יטמא וכאשר תקח חתיכה מגשם ע"ז ואפילו תהיה גדולה מאד לא תטמא שע"ז אינה מטמאה לאברים אלא כלל הנעבד כאשר היה מכזית ולמעלה. והאב השני משמשי ע"ז יטמא מהן כזית כטומאת שרץ ואפילו נשבר מהם דבר ויהיה בו כזית יטמא אדם וכלים במגע וזה חומרא במשמשיה וזה לשון המשנה בג' מע"ז (מז:) אבניו ועציו ועפרו מטמאין כשרץ שנאמר שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו וגו' תתוספת' זבים (פ"ה) המכנים ראשו ורובו לבית ע"ז טמא כלי חרס שהכנים אוירו לבית ע"ז טמא ספסלין וקתדראות שהכנים רובן לבית ע"ז טמאין ור"ל בזה שזה האדם או הכלי יהיה בעת

תוספות אנשי שם

דרבנן אבל עצם כשעורה לא ממה שם וכפ"ג ס"י כ' למדו מפי הכמועה אחי' עצם כשעורה כו' ולפי שטומאתו הלכה ה"ה ד"ת ולא מד"ס ע"ש בכ"מ ובהלכה ע"ז שם כ' ובמיהם הגולל או הדופק מטמאין במגע ובאהל בקבר וטומאתן מדברי סופרים כו'. ובלאים הדברים כאילו יש בזה הכרת וגבול ידוע למספר האבות אשר מדרבנן ע"כ זה נכנס וזה יוצא וצע"ג. (אמנה כ"ו): בא"ד ובדור הטובדי הוכבים. עמ"ש הר"ש עדני ז"ל בהקדמת הרע"ב: בא"ד באלו האהלים. עי' מ"ם הר"ש עדני ז"ל בהגהתו להקדמת הרע"ב. ובס' מ"ל באמנה ע"א כ' שהאדם אשר יפעמת באהל שוכר קודם הוא בכלל אדם שנגע בכלים שיזכור אח"כ: בפי' יו יש בה ט' אבות כו'. עי' מגיעם בהגהת הר"ש עדני ז"ל להקדמת הרע"ב ז"ל סי' י"ז: בא"ד הנה המשכב והמושב כו'. ע' בהגהת הר"ש עדני ז"ל להקדמת הרע"ב ז"ל שם ובלאוהם כן צריך להגיה גם כאן משכב ומרכב. ועיין: בפי' יח כמו מה שבנדה. אין ר"ל כי בטומאת יולדת יש בה מספר אבות דרבנן במספר שש בנדה דזה אינו. דבנדה יש תשעה אבות אבל בטומאת יולדת נמצר ממנין המכר דין כתם ודין וסתות ודין דם שעל החלוק. אבל ר"ל שבם אבות מדרבנן כמו בנדה והנה הדמיון בזה הוא בחיבות ולא בכמות. (אמנה ג): בפי' יט **ובתוספתא** זבים המכנים ראשו כו'. עי' ר"ם סוף זבים כ' ע"ז לאו משום ע"ז דאינה מטמאה בהאהל אלא ה"ע דת"ת דליכא תקרובת כו' אולם דעת רבינו מ"ת לפרש כן דהא לא פסק כריב"ב דליהוי תקרובת ע"ז מטמא באהל רק במגע ומשא ועכ"ז מעתיק דברי התוספתא וכן בהכונו פסקה אולם הלחי דעת רבינו דהנכנס בבית של ע"ז אמא משום ע"ז ומ"ש הר"ש דע"ז אינה מטמאה באהל הרגיש רבינו בהכונו שם פ"י מאה"ע ס"ו וכ' המכנים כו' נמשא בטוגע כו' והיינו נמ"ש המל"מ פט"ז מהלכות ט"ל

דעומאתם

טומאתם אלא מד"ס ר"ל טומאת משכבן מד"ם שהן הסמיכום למשכב הזב וענין אמרם במשא שאם נישא רובן על המשכב נטמא המשכב ואפילו היה בין גוף הזב המת ובין המשכב אבן המבדלת כמו שיטמא בחיין לפי מה שיתבאר בזה הפרק (הנה' פי' פרק ראשון דכלים דהיינו תחלת הסדר). ואין כל מת כן והנה נוסיף בזה הענין פירוש וביאור במקומו:

סימן יז וטומאת נדה ג"כ יש בה ט' אבות דרבנן והן שהנה התבאר בנדה (ב.) שדנו על הנדה שתהיה טמאה למפרע מעת לעת או מפקידה לפקידה לפי מה שהתבאר ואמרו מעת לעת דרבנן. ואמרו בה ג"כ שהיא מטמאה משכב ומושב למפרע ואינה מטמאה את בועלה וכן הכתמין של ספק הם כדם נדה מד"ם וזהו שאמרו בגמ' (ו.) הרואה כתם כטמאה למפרע משכב ומושב. ומטמאה את בועלה להבא. וכן ההלוק טמא. וכבר הגבילו זה הזמן אשר תטמא בו למפרע ואמרו (טו.) עד שתאמר בדקתי את החלוק הזה ולא היה בו כתם או עד שעת כבום וכן המאמר הנלקח בגמרא נדה (טו.) שוסתות דרבנן ושהאשה כאשר הגיע שעת וסתה ולא בדקה עצמה ואח"כ בדקה עצמה בימים ומצאה עצמה טמאה שהיא בחזקת נדה משעת וסתה עד זה העת וזו היא טמאה למפרע ושם נאמר (לט.) הנדה והזבה ושומרת יום והיולדת כולן מטמאות מעת לעת וידוע שבאלו הזומנים הוא שתהיה טמאה מדרבנן למפרע ונדה או רואה כתם או מי שלא בדקה בשעת וסתה הנה המשכב והמושב אשר תטמא באלו הזומנים הוא אב מדרבנן. וכן בועל רואה כתם להבא. וכן רוקה. ומימי רגליה באלו הזומנים. ודם שעל החלוק אשר לא יתאמת שהוא דם הנדה הבל אבות מדרבנן:

סימן יח וטומאת יולדת יש בה אבות דרבנן כמו מה שבנדה ר"ל שדין היולדת והנדה אחד כמו שקדם ובגמרת נדה (כח.) אמרו הוציא עובר ידו והחזירה אמו טמאה לידה ובארו שזה דרבנן ולא נמנה לה ימי טהרה מהעת ההיא שנאמר כאשר תראה דם שהוא דם טוהר אבל נחייב עליה החומרא מכל צד אמרו חוששת וימי טהרה לא יהבינן ותהיה טמאה י"ד כמו יולדת נקבה לחומרא מדרבנן. וכאשר ראתה דם אחר זה-הזמן לא נחשוב אותו דם טהור כיון שאין שם ולד אבל יהיה דם נדה או דם זיבה כפי זמן ראייתה כמו שהתבאר בנדה. ונעשה גם כן במספר אבות דרבנן כמו מה שעשינו במספר אבות דאורייתא הוא שנמנה כל משכב טמא באחר יכלול משכב עובד כוכבים ומשכב זב שמת ומשכב נדה למפרע ומשכב רואה כתם למפרע ומשכב יולדת יד ומשכב שלא בדקה בשעת וסתה הכל אחד. וכן נעשה במרכב והרוק ומימי רגלים על דמיון שעשינו במספר הקדום הואיל ומן הטומאה אחד וזה אליה כאישים והאב הוא משכב מדרבנן וכן בועל טמאה מדרבנן יכלול בועל עובדת כוכבים ובא על רואה כתם ובועל יולדת יד:

סימן יט וטומאת ע"ז יש בה ד' אבות והטומאה בכללה מדרבנן ובגמרת שבת (פג:) אמרי' טומאת ע"ז דרבנן ולה רמז בלשון התורה והוא מאמר יעקב הסירו את אלהי הנכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו שמלותיכם והראשון מאלו הד' אבות ע"ז עצמה והוא שע"ז עצמה מטמאה כשרץ ר"ל שתטמא אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר ולא תטמא במשא ובתנאי שיהיה בה כזית כמו שהתבאר בג' מע"ז אבל אם היה הדבר הנעבד פחות מכזית לא יטמא וכאשר תקח חתיכה מגשם ע"ז ואפילו תהיה גדולה מאד לא תטמא שע"ז אינה מטמאה לאברים אלא כלל הנעבד כאשר היה מכזית ולמעלה. והאב השני משמשי ע"ז יטמא מהן כזית כטומאת שרץ ואפילו נשבר מהם דבר ויהיה בו כזית יטמא אדם וכלים במגע וזה חומרא במשמשיה וזה לשון המשנה בג' מע"ז (מז:) אבניו ועציו ועפרו מטמאין כשרץ שנאמר שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו וגו' תתוספת' זבים (פ"ה) המכנים ראשו ורובו לבית ע"ז טמא כלי חרס שהכנים אוירו לבית ע"ז טמא ספסלין וקתדראות שהכנים רובן לבית ע"ז טמאין ור"ל בזה שזה האדם או הכלי יהיה

בעת כניסתו לבית כמגע שרץ. והאב השלישי תקרובת ע"ז וכבר התבאר בראש מסכת חולין (יג.) שהקרובת ע"ז והוא הדבר אשר יקרב לפניו על צד העבודה מטמא במגע ובמשא כנבלה כמו שבארנו בשלישי מע"ז. וכבר התבאר בע"ז (כט.) שיין נסך מטמא כמו תקרובת ע"ז והוא האב הרביעי וסמכו זה מאמרו ית' אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם ואמרו (שם ל:) שלש יינות הן יין שנתנסך לע"ז מטמא טומאה חמורה בכזית וענין טומאה חמורה הוא לטמא אדם וכלים וזהו אשר יקראו טומאה חמורה בכ"מ וכל מה שיטמא האוכלין והמשקין בלבד יקראוהו טומאה קלה. ואומרו הנה שיין נסך הוא אב הטומאה רצה בזה היין אשר יתאמת שהוא נתנסך לע"ז וזהו אשר מטמא כנבלה אולם סתם יינם לא יטמא אלא טומאה קלה כמו שבארנו שם שהוא כמו משקים טמאים:

סימן כ וטומאת נבלה יש בה ב' אבות מד"מ אחד מהן שחיטת עובד כוכבים והיא נבלה ומטמאה במשא ואע"פ שלא תהיה תקרובת ע"ז אבל לא תאסר בהנאה כמו תקרובת ע"ז לפי שהיא דומה לה לא כמוה ממש כמו שבארנו בגמרת חולין (יג:) אמרו עובדי כוכבים שבח"ל לאו עובדי עבודת כוכבים הן אלא מעשה אבותיהם בידיהם ולפיכך היתה שחיטת עובד כוכבים מותרת בהנאה. והאב השני נבלת עוף טהור לבד והוא שנבלת העוף בין טמא ובין טהור אין לו טומאה מן התורה בבאור ולכך מנינו אותו באלו האבות מדרבנן. ומה שנתאמת אצלי שהיא אב של תורה ואפילו **שלא** בא בביאור וראיה לזה היותו חייב עליה כרת על ביאת המקדש וסמכו ליה באמרו ית' וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה באורת וכו' **לטמאה*** בה לפי מה שיתבאר במסכת טהרות (פ"ח מ"ח). והיא הטמא אדם וכלים על האופן שאפרש והוא שהיא לא תטמא במגע כלל ואפילו מד"מ ואמנם הטמא כזית בבית הבליעה שבשעה שהוא בולע ממנה כזית והיא *)בשעת הבליעה יתטמא ויטמא בגדים כנוגע באב הטומאה וכן יטמא שאר הכלים בנגיעה בשעת הבליעה ולא יטמא אדם ולא כלי חרס ואפילו בעת הבליעה כמו כל נוגע באב מאבות הטומאות אשר לא יטמא אדם וכלי חרס אפילו בשעת נגיעה לפי מה שהתבאר בסוף זבים. ולשון ספרא בבולע נבלת העוף הטהור אמרו מטמא שאר כלים כבגדים יכול יטמא אדם וכלי חרש ת"ל בגד בגד הוא מטמא ואינו מטמא אדם ולא כלי חרש נמצאת אומר היה אוכל בנבלת העוף הטהור וידו אחת ע"ג תנור וידו אחרת ע"ג חברו שניהם טהורים זהו דין הבולע ובזה הצד תמנה אב הטומאה. אמנם לענין המגע יהיה כמו אוכלין טמאין לבד ובלבד שיחשוב עליה לאכילה כמו שיתבאר בראשון מטהרות ולא תטמא במגע אלא טומאת אוכלין טמאים אשר אבאר אותן אחר כך וכאשר נגעו בכביצה ממנה אוכלין אחרים יהיו אלו האוכלים שני לטומאה ולא ראשון. וכבר התבאר בגמרת זבחים (קה.) שר"מ יאמר שהוא טמא ואע"פ שלא יבלענה מעת שלקחה בידו וחשב לבלעה הרי הוא כאילו בלעה לפי שהמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי ועם כ"ז לא תהיה אצלו אב עד שיהיה האוכל אשר יגע (הגה"ה צ"ע אם צ"ל תגע או אשר יגע בה) בו ראשון לפי שלא תטמא טומאת אב בנגיעה כלל אם לא בבליעה ושם נאמר נבלת עוף הטהור לר' מאיר מונין בה ראשון ושני או אין מונין בה והיתה תשובה שלדברי הכל ואפילו לר"מ כל היכא דמטמא אדם במגע מונין בו ראשון ושני וכל היכא דאין מטמא אדם במגע אין מונין בו ראשון ושני ירצה בזה שהדבר אשר יטמא אדם במגע הוא כאשר נגע בדבר יחזירהו ראשון וכאשר נגע הראשון בדבר אחר יהיה אותו הדבר שני ושמור זה העקר ג"כ:

*הגה"ה כך מצאתי בהגה"ה אמנם עיין בהקדמה לר"ע ז"ל שמושב ומפורש שפיר בפי'. ואפשר שנגנה יצאת מיד הרב ז"ל שלא נמר לסתוק כל אותו פסוק שבדפוס.

סימן כא הנה כבר התבאר שכלל אבות הטומאות דרבנן על פנים אשר מנינו כ"ט אב והן. עצם כשעורה. ודם תבוסה. וארץ העמים. ובית הפרס. ואהל שהאהיל על דם תבוסה. ואדם שנטמא בהן. וכלים שנגעו בו. וכלים שנטמאו בהן. ואדם שנגע בכלים. וכלים שנגעו באדם. וכלים שנגעו בכלים שנטמאו בהן. והעובד כוכבים. והנדה למפרע. ורואה כתם למפרע. ויולדת אבר. ומשכבן. ומרכבן. ורוקן. ומימי רגליהם. ודם טמאה דרבנן. ובועל טמאה. וזובו של עובד כוכבים. וע"ז. ומשמשי ע"ז. ותקרובת ע"ז. ויין שנתנסך לע"ז. ושחיטת העובד כוכבים. ונבלת עוף הטהור. הנה כבר השלמנו אבות הטומאות במספר ובארנו זה השם על כמה מין מן הטמאה יפול ומה ממנו מדברי תורה ומה ממנו מדרבנן:

סימן כב ודע כי כל מה שיתטמא באחת מאבות הטומאות בין אדם בין כלים בין אוכלים בין משקין יקרא ראשון לטומאה ואשר יגע בראשון יקרא לו שני ואשר יגע בשני יקרא לו שלישי ואשר יגע בשלישי יקרא לו רביעי והוא סוף המעלה בטומאה. ובשני מטהרות (מ"ג) אמר הראשון שבחולין טמא ומטמא השני פסול ולא מטמא הראשון והשני שבתרומה טמאים ומטמאים השלישי פסול ולא מטמא הראשון והשני והשלישי שבקדש טמאים ומטמאים הרביעי פסול ולא מטמא. הנה כבר נתבאר לך שהרביעי הוא הכלית הטומאה ושכל מה שיאמר עליו פסול הנה עניינו שלא יטמא זולתו לפי שכל מה שהגיע אליו הטומאה והוא טמא אבל לא יטמא זולתו יקרא פסול ולזה אמר לאשר אכל אוכלין טמאין או שתה משקי' טמאין נפסלה גויתו לפי שהוא לא יטמא זולתו. ויקראו ג"כ הראשון ולד הטומאה והשני ולד ולד והנה תמצא שתקרא המשנה כל מה שהוא חוץ מן האב ולד הטומאה בין שהוא ראשון או שני. ומבואר הוא שכמו שתאמר זה אב מדאורייתא וזה אב מדרבנן כן תאמר זה ולד מדאורייתא וזה ולד מדרבנן. ומהעיקרים ג"כ אשר ראוי להיותן שמורים אמרו בתוספת טהרות (פ"ה) כשם שראשון עושה שני ושני עושה שלישי כך ספק ראשון עושה ספק שני וספק שני עושה ספק שלישי:

סימן כג ועוד דברים רבים שהם ג"כ מדרבנן אבל הן אינם אבות אלא שהן בעיקר תקון רבנן ושמום ולד טומאה כמו אמרם (שבת יד:) תלמידי שמאי והלל גזור טומאה על הידים ושמו אותם שניות לעולם כמו שהתבאר במסכת ידים (פ"ג מ"ב). וכמו כן גזרו על האדם אשר יאכל אוכל ראשון או אוכל שני או ישתה משקין טמאים ושאר מהגזכרים בסוף זבים שיהיה שני לטומאה כמו שהתבאר שם. ומדרבנן ג"כ מטמאין האוכלין לאוכלין לפי שמן התורה אין אוכל מטמא אוכל אמר ית' (ויקרא י"ח) וכי יפול כנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע טמא הוא הוא טמא ואינו עושה כיוצא בו. ובטומאת משקי' חלקו (בספסים מו:) שיש מהחכמים שאומרים שטומאת משקים מדרבנן ויש מי שאומר טומאת עצמן דהיינו היותן מקבלין טומאה הוא מדאורייתא אמנם היות משקי' טמאין מטמאין האוכלין היא מדרבנן ויש מי שאמר שאפילו מטמאים את האוכלין הוא מדאורייתא. אולם היות משקין טמאים מטמאים כלים עד שיחזור הכלי שני זה מדרבנן לדברי הכל. והנני עתיד לבאר טעם זה המחלוקת בע"ה ברביעי מטהרות ובסוף זבים. ולשון גמרא דנדה (ז:) הכי. דאורייתא אין אוכל מטמא כלי ואין משקה מטמא כלי ורבנן הוא דתזור גזרה משום משקה זב וזבה משקי' דעלולי לקבל טומאה גזור בהן רבנן אוכלין דאין עלולין לקבל טומאה לא גזור בהו רבנן וענין עלולין שהן מוכנים לקבל טומאה והוא אמרם דלא בעו הכשר. הנה כבר התבאר לך שיש דברים רבים שהם ולד הטומאה מדרבנן ואפילו היה האב אשר לו ולד דאורייתא וזהו הענין אשר רצינו ההערה אליו והמשל בזה שיגע שרץ בלחם הנה זה הלחם ראשון מדאורייתא לפי מה שבארנו וכאשר נגע זה הלחם בבשר דרך משל הנה זה הבשר שני מדרבנן לפי שמן התורה אין אוכל מטמא אוכל וכן כאשר אכל אדם זה הלחם הטמא יהיה שני מדרבנן ועל זה תקיש ותבין מה שזכרנו והדין אשר יכלול אבות הטומאות כולן שהן כמטמאין אדם וכלים *וכל ולד טומאה לא יטמא לא אדם ולא כלים אלא אוכלין ומשקין בלבד ולשון

*) נוסחת הדפוס בכית הבליעה ולכאו' היא יותר מתוקנת מזה.

תוספות אנשי שם

דטומאת כיולא כו' מהוכת מגע נגעה בה. ומגד זה נראה לדעת רבינו דאם ענר אדם עתת אחת לחזה בית המאהיל על הבית כל ע"ז ועל האדם עכור האדם חחו עומאת אהל ואין הע"ז מעמא באהל ואף שגם המגוע ליו מעמא באהל רק בכולה ובכ"ז קי"ל דאינן אז בית כמיכר ע"ג בית מעגע שהנכנס לבית התגון ג"כ עמא הוא' והוא הבית המגוע היו חתת אהל אחד. שאני סתם דיבה קרא מתון לאמתה מיבנו מושבו עמא (עפ"ק הכלים מ"ד בר"ש) ור"א ק"ו נקט (פי"ג דנגעים מ"ו) ועכ"ז סובר לאב"ע דבנכנס לתגון בהור. אבל בבית ע"ז דאא אבכתן פלוגתא בין התנאים לא מעמאים רק בנכנס לבית ע"ז לא במאהל עמו אחת ליום אין אז בית המיכר עליהן. ולכתי פש לן לייבב דעת רבינו מה דאמר הוצלכו בע"ז בם על הא דלא יעבור התחיה ואם עבר עמא לאוקמי כריב"ב ומשום תקרובת ע"ז (וכן רבינו בפי' פי' כן) ואמר לא אמרו דעומאת האדם העובר מוגנת לו מעומאת ביאה שהיא כמגע. ומיה ג"ל לאמרה אמר (לדעת רבינו) דע"ז עצמה קובעת דאינה מעמאה בביאה רק מבמבי ע"ז ודעתו ז"ל דגם בזה מעוקה עומאת מבמבי ע"ז מע"ז עצמה. ומע"ה אתם דמיירי יבאהבה דבאמי לה הוכרח לאוקמי כריב"ב ומבוס תקרובת. ואולם זה היה נראה ג"כ מבדר לבוני כאן בהגיה דין הבוסבה אהר דין של המבמבים ולא בהוך דיני ע"ז עצמה. וע"ע: (אמנה ל"ז) : בא"ד ומבכי זה מאמרו יה' כו'. לא מצאתי לחז"ל יאמרו זה על עבכי עומאה רק ע: אינכי הנאה ע"ז כ"ע. (אמנה ל"ט): בד' כ' וכאשר נגעו בכביצה ממנה כו'. נעבבת הבינה כתוב וכאחר נגע בכביצה מהאוכלין

הקדמת הרמב"ם לסדר טהרות מספר מלאכת שלמה

ולשון הגמרא בראשון דקמא (ג.) דאב מטמא אדם וכלים וולד אוכלין ומשקי' מטמא אדם וכלים לא כטמא וק"ו שיהיה האב מטמא ג"כ אוכלין ומשקים. אבל משקי' טמאים לבד יטמאו הכלים לא האדם ואע"פ שהן ולד הטומאה ובמסכת פרה (פ"ח מ"ה) מזה הסדר יתבאר זה ושם נאמר כל ולד הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקה ודע שזה משפט הפוך (הגה"ה עיין שם במשנת פ"ח דפרה סימן ה' אולי יובן) והוא שכל אב הטומאה מטמא אדם ובגדים וכל שמטמא אדם ובגדים הוא אב הטומאה ושמור זה שהוא עיקר גדול יצא אחר הקירה בכל מיני הטומאה. וכיון שנתברר ונתאמת שכל ולד טומאה לא יטמא כלים זולת המשקה שהוא מטמא כלים מדרבנן כמו שבארנו וכן ג"כ מן התורה אין אוכל מטמא אוכל ולא יהיה שלישי לעולם אלא מדרבנן בהכרח לפי שהאב באשר יטמא הכלי או האדם יחזור זה הכלי או האדם ראשון וזה הראשון יטמא אוכלין ומשקי' לבד כמו שקדם ויהיה האוכל שני דאורייתא גם כן ולא יטמא זולתו ויחזירהו שלישי אלא מדרבנן כמו שהשרשנו ובתנאי שתהיה תרומה לא חולין לפי שאין בחולין כי אם שני לבד כמו שקדם לפי מה שבארנו בהמישי מסוטה (ג.). הנה כבר התבאר שראשון ושני אפשר יהיו מדאורייתא ואפשר יהיו מדרבנן לפי מה שבארנו אלם שלישי ורביעי לעולם הן מדרבנן ואע"פ שהאב שהן מיוחסין אליו דאורייתא לפי מה שבארנו ולזה אמרו (מס כח.) עתיד דור אחר לטהר את הכבר השלישי שאין לו עיקר דאורייתא. וכבלל מה ששמהו ג"כ ולד הטומאה בעיקר הגזירה בשר תאוה שכבר התבאר בתוספתא נדה (פ"מ) שבשר תאוה שמהו שלישי לטומאה ואע"פ שלא נטמאו כלל ושם נאמר גזרו עליו שיטמא את הידים וחזרו וגזרו עליו שיטמא במגע חזרו וגזרו עליו שיהא כנבלה עצמה כטמא במשא. עוד אמרו והוא סוף מאמרם שהוא טהור לתרומה ר"ל שלא ימא ויטמא את הקדש וזהו דין שלישי לטומאה כמו שזכרנו:

סימן כד

ובטומאת המשקין עיקר גדול ראוי שאזכרהו בכאן אחר שיאקדים שהמשקי' אשר יקבלו הטומאה ויטמאו בעצמן הן ז' משקין לבד והן אשר יכשירו אוכלין לטומאה והן המים והטל והשמן והיין והדבש מרבורים לבד והחלב והדם ומה שזולת אלו מהמשקין כגון מיץ הרמונים והאגסים ומי הלימונים והדלעת ודבש הקנים ושמן אגוזים וזולתן מן המימות והדבשים והשמנים לא יקבלו טומאה בשום פנים ואפי' מד"ס כמו שבא לשון המשנה בי"א מתרומות (מ"ב) לפי מה שבארנו שם. וכאשר נטמא אחד מאלו באב הטומאה או בולד הטומאה הנה זה המשקה יהיה ראשון לטומאה ולא יהיה שני ואע"פ שהוא נטמא בולד הטומאה. ואילו נגע המשקה הזה במשקה אחר הנה זה המשקה השני יהיה ראשון ג"כ. המשל בזה שאדם נגע בשרץ שהוא ראשון לטומאה בלא ספק אם נגע זה האדם בשמן טמאהו ואם נגע השמן בדבש דבורים טמאהו ואע"פ שזה השמן לא נתערב בו ואם נגע זה הדבש במים טימאם ויהיה השמן והדבש והמים כל אחד מהם ראשון לטומאה וכן אם הלך הענין עד אלף משקה הכל ראשון כגון שיטמא שמן בדבש ודבש בשמן אחר והשמן השני בחלב והחלב בדבש אחר עד אין תכלית הכל ראשון. ובתוספתא טבול יום (פ"ח) אמר אחד משקה שנטמא באב הטומאה ואחד משקה שנטמא בולד הטומאה ה"ז תחלה לעולם מטמא את חברו וחברו את חברו ואפילו הן מאה חוץ ממשקה טבול יום שהן פסולין ואין מטמאין. וכבר קדם לנו שהדבר אשר לא יטמא זולתו יקרא פסול. ואני עתיד לבאר במסכת טבול יום (פ"ב מ"ב) שטבול יום הוא האיש אשר נטמא וטבל קודם שיעריב שמשו שהוא בזה היום אשר יקוה הערב השמש כמו השני וכאשר נגע באוכל תרומה פסלהו ויהיה שלישי ושלישי בתרומה פסול כמו שקדם. וכן אם נגע ט"י במשקה תרומה הנה זה המשקה הוא פסול ויהיה שלישי כמו שהתבאר בראשון מפסחים (יד.) באמרם שמן שנפסל בטבול יום. ומשקה חולין לא יטמאהו טבול יום כלל לפי ששלישי שבחולין טהור לגמרי. והנה יבא במסכת טבול יום (פ"ב מ"ב) טוה הסדר מאמר זה לשונו קדרה שהיא מלאה משקין ונגע בה ט"י אם היה משקה תרומה המשקין פסולין והקדרה טהורה ואם היה משקה חולין הכל טהור. ובתוספתא ט"י (פ"ח) אמר טב"י אינו מטמא משקה חולין ופוסל אוכלי תרומה. ושם (פ"ח מ"ד) נאמר ג"כ עריבה שהיא טבולת יום לשין בה עיסה וקוצין ממנה חלה מפני שהיא שלישי והשלישי טהור לחולין. וזה הדין הוא בט"י. לבד שישים משקה תרומה שלישי לפי שהוא אינו שני על האמת שהוא כבר טהר ולזה יפסול משקה תרומה ועשהו שלישי. ובתוספת טהרות (פ"ח) אמר בט"י כשם שהוא פוסל משקה תרומה ואוכלי תרומה כך הוא פוסל משקה הקדש ואוכלי הקדש ושם נאמר אחר ט"י מטומאה חמורה ואחר ט"י מטומאה קלה ואפילו ט"י מזב וזבה ושאר טומאות שבתורה הרי הוא כט"י מן השרץ וזהו דין ט"י. אולם השני באמת אם נגע במשקין ישים אותן ראשון לטומאה. והוא ענין אמרם במסכת פרה (פ"ח מ"ז) כל הפוסל את התרומה מטמא משקי' להיות תחלה חוץ מט"י שאפילו שהוא פוסל את התרומה לא ישים אותה תחלה כמו שבארנו. ובגמ' מפסחים (יד.) אמר במשקין שנטמאו מאי אריא באב הטומאה אפילו בראשון ושני נמי תחלה הוו. ואפילו היה זה השני שני בחולין והמשקה משקה חולין יהיה תחלה כמו שנתבאר בשני מטהרות באמרם השני שבחולין מטמא משקה חולין השלישי שבתרומה מטמא משקה קדש וזה שהשלישי לא ימצא אלא בתרומה כמו שבארנו למעלה וכבר התבאר ששלישי בתרומה פסול ואינו מטמא ולזה לא יטמא משקה תרומה אמנם שלישי בקדש הנה הוא מטמא ומטמא ולזה אם נגע אוכל שלישי של תרומה במשקה קדש טמאהו אבל לא יהיה זה המשקה רביעי ויהיה פסול לבד אלא יהיה תחלה לפי מה שהתבאר שם. הנה המבואר בטומאת משקין שאב הטומאה והראשון והשני ישימו המשקים תחלה ואפילו היה משקה חולין. והשלישי של תרומה או של קדש כאשר נגע במשקי' של קדש טמאהו ויהיה ג"כ תחלה לקדש. ואוכל שלישי לא יפסול משקה תרומה וכ"ש שלא יטמא משקה חולין. ואוכל רביעי של קדש לא יפסול משקה קדש וכ"ש מה שזולתו. וט"י לבדו ישים משקה תרומה שלישי לטומאה וכן ישים משקה קדש פסול כמו רביעי לטומאה. ולא תמצא לעולם משקה במדרגת השלישי ובמדרגת הרביעי כי אם באלו הפנים לבד ונראה לי שמחוסר כפורים כן דינו כיון שהוא פוסל את הקדש בנגיעה כמו ט"י כמו שבארנו בי"ב מזבחים. וכבר התבאר לך שאוכל טמא מטמא אוכל אחר מדרבנן כמו שאמרנו וכן אוכלין טמאין מטמאין משקין וישיבו אותן תחלה לטומאה כמו שבארנו ואמרם תחלה או ראשון שזה שאמרו תחלה לפי שדינו כדין הראשון ואינו ראשון באמת ואשר יקראוהו ראשון הוא ראשון בהתייחסו לאב במספר כאלו אמרם שאלו המשקין יטמאו טומאה ראשונה ואע"פ שאינם ראשון ממספר מהאב וכן משקין טמאים מטמאים האוכלין ואע"פ שהמשקין לא נטמאו אלא בשני אם אח"כ נגעו באוכל חולין נעשה האוכל שני לטומאה לפי שהמשקין תחלה. ובתוספתא ט"י אמרו אוכלין מטמאין את המשקין לעשותן תחלה והמשקין מטמאין את האוכלין לעשותן שניים ובתוספת פרה אמרו שהשני מטמא משקים לעשותן תחלה והמשקי' מטמאי' את האוכלין לעשותן שניים. וכן משקין טמאים מטמאין הכלים כולן אבל בתנאי שיהיו המשקין שנטמאו מחמת שרץ ר"ל שיהיו נסבבין בטומאתן לאב הטומאה כגון שנטמאו באב או בראשון או בשני כמו שקדם לא שנטמאו בידים טמאות לפי שהידים טמאים מטמאין את המשקין ג"כ כמו שהתבאר במקומות מזבין (פ"ב מ"ח) וט"י (פ"ב מ"ב) וידים (פ"ב מ"ב) וזהו ענין אמרם בתלמוד (שבת יד:) דאטמו מחמת שרץ בכל מקום שאמרו כן רוצה לומר שאלו המשקי' טמאים לא נטמאו בידים טמאות אשר הם שניות לעולם כמו שהתבאר במקומו. ובגמרת חגיגה דירושלמי (ר"פ מומר בקדם) אמרו פשיטא שאין משקה מטמא מן היד לטמא את הכוס ואמנם יטמאו משקין שנטמאו מחמת ידים לאוכלין של תרומה לבד וישובו אלו האוכלין שניים כמו שנתבאר בסוף זבים. וכבר התבאר בתוספת פרה שהמשקי' אשר נטמאו

תוספות אנשי שם

סבני שהוד לגמרי. (לחמה קי"ג): בא"ד וכל שמטמא אדם ובגדים הוא אב כו'. לכאורה זה הלשון סותר למ"ש רבינו לעיל סי' י"ג וז"ל ולאחר תשמעם אומרים מטמא כלים או מטמא בגדים הרי שהוא יטמא אלו המיוחס כולן זולת כ"ח שלא יטמאהו זולת אב הטומאה ע"ש משמע כי הכלים והבגדים זולת כ"ח יקבלם אף מי שאינו אב הטומאה. אולם אבר הענין המלא ממ"ש רבינו רפ"ה דזבים ע"ש שמבואר מדבריו כי האדם בעודו מחובר בזב וכיו"ב מטהרות שמטמאים בגדים במגע י"ל בחיות אב הטומאה לענין שיטמא כלים ובגדים לבד (לא אדם וכ"ה) אבל בעקבא דדיקא אין לו לאדם הטוגע באב הטומאה אלא רק דין הלשון. ובכהי מיילי רבינו לעיל בזבקדק לומר ולאחר תשמעם אומרים מטמא כלים או מטמא בגדים ר"ל ולא תשמעם אומרים מטמא אדם וכלים אלא כ"ח לפי שכ"ח לא יטמאהו זולת אם יטמאו בגדים כאב וחדש עוד מזה כי אין בכלל הכלים הללו כ"ח לפי שכ"ח לא יטמאהו אלא אם יטמאו גם את האדם ומ"ש רבינו כאן היינו בספירם ממטמאין לו גם ממאור באב אבר אינו מטמא בגדים כמשא. (לחמה קי"ח): בא"ד ולא יהיה שלישי לעולם אלא מדרבנן. ר"ל הלוקל לא יהיה שלישי לעולם אלא מדרבנן והיינו כי מדאורייתא אין לוקל מטמא לוקל ואם הגיע הלוקל עומאה ממקין שניים כ"כ אינו שמא מדאורייתא למה דקיי"ל דעומאת מקין לעומת אחרים אינו מדאורייתא אולם המקין שקבלו טומאה מלוקלין שניים הם שלישים מה"ת רק דרבינו לא מיירי כאן ממקין שלישים רק מלוקלין שלישים. (לחמה קי"ט) אולם לי קשיא הא קשיא דמשכחת לוקל שלישי דאורייתא נגע בטבול

אבל

נטמאו באוכלין טמאים וכן המשקין אשר נטמאו בכלים ואפילו היו משקין שנטמאו באחורי הכלים שאלו המשקין יהיו תחלה וטטמאין כלים אחרים ודע זה. אולם אוכלין טמאים לא יטמאו כלים בשום פנים וכבר קדם לנו זכרו ולשון גמרת פסחים (דף יט:) אין אוכל מטמא כלים ואין כלי מטמא כלים ובתוספת ט"י (פ"ב) חומר במשקי' שהמשקי' מטמאין כלי חרש מאוירו מה שאין כן באוכלין. אולם אוכלין טמאין ומשקין טמאים לא יטמאו האדם כאשר נגע בהן אלא אם נגע בידיו ולבד שאו ידיו טמאין אם היה ממשש האוכלין או המשקין בשתי ידיו יחד נטמאו יחד ואם היה נוגע בידו אחת נטמאת האחת לפי מה שהתבאר בחגיגה (דף כד:) וכמו שהתבאר במקומו מפרה (פ"י מ"ב) ומסכת ידים (פ"ב מ"ב). אולם כאשר האדם אכל אוכלין טמאין כחצי פרס או שתה משקין טמאין רביעית נפסל גופו ויהיה כמו שני לטומאה וכאשר נגע בתרומה פסלה. וידוע ממה שקדם לנו שזובו של זב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו כולן אבות הטומאה ויכללם שם משקים טמאים לפי שהם תולדות המים כמו שיתבאר בסוף מכשירין וזהו אשר יקראהו התלמוד משקה הזב והדומה לו מכל טומאה תקרא משקה של אותו טמא כגון של טמא מת תקרא משקה טמא מת ואם היה ממצורע תקרא משקה מצורע וכן מן ט"י תקרא משקה ט"י וכן דם הנדה ודם המת הן אבות הטומאות והן משקין לפי שהדם מכלל ז' משקי'. אולם הזב והזובה וזולתן מכל אבות הטומאות כאשר נגעו במשקין הנה אלו המשקין יהיו ראשון לטומאה לא אב והן נקראין תחלה כמו שבא לשון הברייתא (תוספתא טבו"י) באמרם אחר משקה שנטמא באב הטומאה ואחר משקה שנטמא בולד הטומאה ה"ז תחלה הנה כבר התבאר שיש חילוק בין משקה הזב ובין המשקין שהוא נוגע בהן וזהו ענין מאמר המשנה בשני מט"י משקה ט"י כמשקי' שהוא נוגע בהן אלו ואלו אינם מטמאין ושאר כל הטמאים בין קלין בין חמורים המשקין היוצאין מהן כמשקי' שהוא נוגע בהן אלו ואלו תחלה חוץ מן המשקה שהוא אב הטומאה. הבאור חוץ מן הטמא שהמשקה שלו אב הטומאה הנה שקצת משקי' היוצאין ממנו רוקו ומימי רגליו ושכבת זרעו אינם כמשקין שהוא נוגע בהן לפי שהמשקין היוצאין ממנו הן אב והמשקי' שנגע בהן הן תחלה. ומאמר המשנה בין קלין בין חמורין פירשו בגמ' ס"פ כסוי הדם (דף פח) קלין שרץ חמורין זב אפי' אכל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאין אשר נטמא טומאה קלה שטומאת אוכלין ומשקין תקרא טומאה קלה כמו שבארנו הנה המשקי' היוצאין ממנו ומשקי' שנגע בהן אלו ואלו תחלה. אולם מאמר התוספתא חומר במים שאין במשקי' שהמים נעשין אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים מה שאין כן במשקין אין רצונו לומר שלא ימצא אב הטומאה במשקין אלא המים לבדן שהרי הדם ג"כ אב הטומאה כמו שבארנו אלא ר"ל שלא ימצאו משקין טהורין שאפשר שיתחדש בהן ענין שיחזירם אב הטומאה זולת המים לבדן ר"ל כאשר שבו מי חטאת ולפיכך אמר שהמים נעשין אב הטומאה אולם אוכלין טמאין הנה לא יהיו אב הטומאה לעולם שאם נגעו באב יקראו ראשון. ובתוספתא ט"י אמרו חומר במשקי' מה שאין כן באוכלין שהמשקין נעשין אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים ולטמא כלי שטף מאחוריו וכלי חרש מאוירו מה שאין כן באוכלין וכבר קדם לנו שכלי חרש לא יהיה אב הטומאה לעולם שהכלים אשר יהיו אב אמנם הן מה שיתטמאו במת או במשכב או במרכב או צרעת וכלי חרש אין ראוי למשכב ומרכב כמו שיתבאר בזבין (פ"ה מ"ו) ואין חייב בדיני טומאת מת כמו שאר הכלים כמו שקדם באורו. ומה שראוי זכרונו בכאן אמרו בתוספת' דכלים (פ"ז) אין כלי חרש מיטמא אלא מאב הטומאה וא"כ הוא ולד הטומאה לעולם. ואמרו ג"כ כל המטמא אדם מטמא כלי חרש וכל שאינו מטמא אדם אינו מטמא כלי חרש חוץ מהמשקי' שהמשקי' טמאין מטמאין כלי חרש כמו שקדם זכרו ואע"פ שאינם מטמאין אדם במגע אבל בעת שתייתו יטמא מדרבנן כמו שקדם. ואמרו ג"כ אין טומאה לכלי חרש אלא מאוירו ובהיסט הזב ואין מטמא אלא אוכלין ומשקין וידים לפי שהוא ולד הטומאה לעולם לפי שהולד כמו שהקדמנו מטמא אוכלין ומשקי' ולא אדם וכלים. הנה מכל מה שקדם באורו יתבאר שהמשקי' טמאין אפשר שיהיו אב הטומאה ואפשר שיהיו ראשון לטומאה וימצא בהן מי שהוא במדרגת השלישי והרביעי והוא משקה שנגע בט"י לבדו לפי מה שקדם באורו ולא יהיה במשקי' שני לעולם לפי שהאב והראשון והשני ישים אותם תחלה והשלישי לא יטמא המשקי' כלל אם לא שיהיה משקה קדש ויהיה זה המשקה ג"כ תחלה לקדש. ולשון תוספתא דטהרות אין לך משקה הנוגע בשלישי טמא אלא קדש בלבד וכאשר נטמא משקה הקדש ישוב תחלה לקדש ולזה בא לשון התוספתא משקין מטמאין שנים ופוסלין אחד בקדש מפני שהוא תחלה וכאשר נגע באוכל ישוב שני והשני יטמא שלישי והשלישי יפסול רביעי לפי מה שבארנו שהראשון והשני והשלישי בקדש טמאין ומטמאין והרביעי פוסל ואינו מטמא. הנה שכל משקה טמא הוא אב הטומאה או ראשון לטומאה לפי שהמשקה ט"י לא יקרא טמא אלא פסול וכן תקרא אותו המשנה בכל מקום שנפסל בט"י ולא תאמר שנטמא:

*)**סימן כה** הנה נתבאר שאין שם משקה שניות בשום פנים ואפילו שהן שניות במספר מן האב אינו אלא תחלה לפי הדין והארכתי בזה הענין מפני שבא בגמרת פסחים במאמר המשנה (דף יד.) מדבריהם למדנו וכו' אמרו הבא בבשר שנטמא במשקי שנטמאו מחמת שרץ ובקצת נוסחאות שנטמאו במשקי' שניות ובקצת יכתבו על מאמר הגמרא מחמת שרץ פי' משקין שניות וזה כולו טעות כמו שבארנו והאומר זה חשב שמונין במשקין שני ושלישי כדרך שמונין באוכלין ואין הענין כן אבל המשקין שנטמאו מחמת שרץ הן תחלה לעולם ומה שהכריח התלמוד לומר שנטמאו מחמת השרץ ולא אמר משקין טמאין לפי שזה יכלול אב הטומאה ומשקי' שנטמאו מחמת ידים כפי מה שקדם ושיטת התלמוד שם תחייב שלא יהיו אלו המשקי' אב ולא מחמת ידים אלא מה תאמר שיהיו שניות ודאי שלא יורה העיון במקום ההוא על זה אלא למי שאין אצלו דבר מאלו השרשים הגדולים הקודמין. **)הנה כבר התבאר שלא יהיו משקי' שניות אבל אוכלין טמאים ימצא בהן ראשון ושני ושלישי ורביעי ולא ימצא בהן אב כמו שקדם וכלי חרש יהיה ראשון ושני והוא שנטמא במשקי' טמאי' שהן תחלה לפי מה שקדם ושאר כלים ר"ל בגדים וכלי שטף אפשר שיהיו אב הטומאה וראשון לטומאה ושני לטומאה ג"כ והוא שנטמאו במשקי' טמאים לבד לפי שכל ולד הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקה כמו שקדם ואין שום משקה מטמא כלים אלא משקה שנטמא באב הטומאה כמו שקדם ולא ימצא בכלי מכל הכלים לא שלישי ולא רביעי. וממה שראוי שתדעהו שכלים טמאים אפילו נטמאו במשקי' טמאים מטמאים אוכלין לעשותן אוכל שלישי ויהיה פסול בתרומה לבד כמו שהתבאר בסוף זבים. והאדם אפשר שיהיה אב הטומאה ויהיה ראשון ולא יהיה שני לעולם מן התורה ולא מדרבנן בטומאה מגע לפי שכל ולד הטומאה אינו מטמא אדם ואפילו משקי' טמאי' לא יטמאו אדם שנגע בהן כמו שקדם באורו אבל אפשר שיהיה שני כשאכל אוכלין טמאין או שתה משקין טמאין ושאר מה שנמנה בסוף זבים וזה כולו גזרה מדרבנן לפי מה שנתבאר בגמרת שבת (דף יד:) וכמו שנתבאר בסוף זבין. ומה שנחשוב את האדם שני הוא לענין שפוסל את התרומה כמו שיתבאר עד שיטהר במקוה וכאשר טהר לא יצטרך הערב שמש לפי שהוא טומאה קלה מדרבנן ולשון ספרא אין אוכל אוכלין טמאי' ולא השותה משקין טמאי' טמא טומאת ערב. וכן כלים שנטמאו במשקין שהן תחלה כאשר טהרן במי מקוה טהרו ולא יצטרך להן הערב שמש ובספרא אמר כלים שנטמאו במשקין עולין מידי טומאתן לפי שהיא טומאה מדרבנן לפי מה שהקדמנו הנה אלו כלל השרשים אשר ראינו בהקדמתן מסלה ישרה למה שארצה לבארו:

סימן כו ואני אראה להיישירך הנה אלו כלל השרשים מה שיפול השגיאה בו והוא שראוי לך אם רצית להיות זריז ומהיר אל ידיעת הטומאות והבנת מה שיכללהו זה הסדר שתדע תחלה על פה כל מה שהקדמנו בואת הפתיחה מההקדמות עם לשון זה הפרק הראשון מכלים ולשון באורו הבנה טובה עד מאד עד שיהיו משוננים על לשונך בלתי שתצטרך ליגיעה כשתרצה לזוכרם ולא יספיק לך הקריאה וההעברה עליו ואפי' קראת אותו אלף פעמים ולא תדעהו ע"פ בלתי מספיק לך עד שיהיה רגיל בלשונך כמו ק"ש ואז יגיע לך עם טוב השמירה וההבנה הזכה מה שיכללהו הסדר לפי שהן ענייניים קשים מאד בעצמן גדולי הספיקות רחוקי ההבנה הלא תראה גדולים חכמי המשנה ע"ה נתקשו בהן וכ"ש אנחנו הלא תראה רבי אלעזר בן עזריה אמר לר' עקיבא (הגיגה י"ד סנהדרין ל"ח מ"ז) מה לך אצל ההגדה כלך מדברותיך ולך אצל נגעים ואהלות והוא לשון בראשית דר' הושעיה רבה וכן מצאנו חכמי התלמוד יתקשו בקצת פרקים מהם כהתקשות

*)לכאורה ראוי לציין כאן סימן כ"ה כמבואר במפתח הסימנים לקמן. **)לכאורה נראה הסימן כאן נמעות. ר'

תוספות אנשי שם

אבל מלאה שבתבורו חוץ ממה שב' כאן. (אמנה קל"ח): בא"ד אוכלין עמאים לא יטמאו כלים בשום פנים. ר"ל אפי' מדבריהם ותמוהין דברי רבינו בפ"י דפרה מ"ג שב' נזה"ל וכבר נתבאר בפתיחה זה הספר שאוכלין ממאין כו' ישמאו כלים מדרבנן ע"ש והנה לשונו מבואר היפך זה ולע"ג. (אמנה ק"מ): בא"ד נפסל גופו. ע" לעיל אות כ"ב והנה כמה שלשונו ים בלשון רבינו לשון מורכב שב' נפסל גופו ואת ב' ב' ואם נגע בתרומה פסלה הרי שמעמא את זולתו וקרי ליה נפסל ואפשר שרבינו בלשון עצמו לא דקדק. (אמנה ק"מ): בא"ד פירשו בגמ' ס"פ כסוי הדם. ל"ע שבהקדמת הרע"ב הגיה הר"ש עדני ז"ל נזה"ל אין שם בהקדמת המלכ"ם ז"ל ל' זה רק הכי ליגיה ומאמר המשנה בין קלים בין חמורים יבא בו אפי' אוכל מו' עכ"ל וכ"ה נאמת הגירסא הישנה לפניו ואולי בעת שכתב דברים אלו לא הגיע עדיין את הבעמת המוגסת כזאת ואת"כ נזמנו ממנו למחוק את הגרסא בהבכרי הר"ב ולע"ע. ועי' במ"ש הכ"מ בפ"י מהל' אה"ט פ"ד טובא במלאכת שלמה רפ"ב דמקוואות. ולשון רבינו בתמוהו שם כל המטמאין בין חמורין בין קלין משקין היוצאין בו' אין מזב ותבריו הרי שלא הכניס הזב בכלל חמורין. וכ"ה בהלמד מבמשת החמורין לדעת רבינו ממבמשות דקלין והייו דהמטמאין שהם אבות הטומאה והן הנוגעין אות המטמאין אדם וכלים חמורין קרי להו ולא"כ גם בפי' דחמורין עד רבינו ממ"ש בלשון הש"ס והכ"מ לא הרגים. (אמנה קמ"ב):

הקדמת הרמב"ם לסדר טהרות מספר מלאכת שלמה

ר' יוחנן בפרק תינוקת ממסכת נדה (דף ס"ה:). והתקשותם ג"כ (ברכות כ.) בפרק האשה שהיתה כובשת ירק ממסכת טהרות והוא הפרק אשר ידבר בו בראשון ושני ושלישי ורביעי איך סדרם באוכלין ומשקין בחולין ובתרומה ובקדש. וכן נסתפקו ונתקשו במסכת עוקצין (הוריות יג:). ובגמרת שבת (דף קלח) אמרו כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר הנה ימים באים נאם ה' ושלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה' ואומר ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו מאי ישוטטו לבקש את דבר ה' אמרו עתידה אשה שתטול ככר של תרומה ותחזור על בתי כנסיות ובתי מדרשות לידע אם ראשונה היא אם שניה ובארו שם מקום הספק הנופל עליהן והוא כשימצא שרץ באויר התנור ולא יהיה השרץ נוגע בלחם ולא בגוף התנור ג"כ שבלא ספק נטמא התנור וכל מה שבו לאמרו ית' כל אשר בתוכו יטמא ונפל להם הספק אם הפת ראשונה כיון שהשרץ טמאהו בהגעתו באויר התנור והתנור כמאן דמלא טומאה הוא או השרץ טמא התנור לבד והתנור טמא הפת בנגיעה ותהיה הפת שנייה והיה אצלם הספק בזה ואמר נשתכחה תורה מישראל ואתה יודע שבעונותינו שרבו אם תחזור על ראשי ישיבות ישראל כ"ש בבתי כנסיות תמצא שיסתפק עליהם מאלו הפנים מה שבאו בו לשונות הפסוקים הרבה בתורה ובמשנה ובמה שהוא יותר מפורש ומבואר מזה. ואין זה כל כך קשה בזמן הגלות שנפסקו אלו הפנים במיעוט הבקשה אליהם כיון שמצינו שאפילו בזמן בית המקדש ובהיות הנביאים נמצאים נסתפקו להם ענייני הטומאה והטהרה ודין השלישי והרביעי ואפילו על הכהנים המשמשים במקדש שהן צריכין לשמור הלכות טומאה וטהרה יותר מכל האנשים לפי שרוב הצורך לאלו הפנים הוא לענין מקדש וקדשיו. אמר כה אמר ה' צבאות שאל נא את הכהנים תורה לאמר הן ישא איש בשר קדש בכנף בגדו ונגע בכנפו אל הלחם ואל הנזיד ואל היין ואל שמן ואל כל מאכל היקדש ויענו הכהנים ויאמרו לא ויאמר חגי אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא ונחלקו חכמי התלמוד (פסחים ס"ז: י"ז.) בהבנת אלו השאלות ואמרו קצתן אשתבוש כהני רביעי בקדש בעא מיניהו ואמרו ליה טהור וטעו לפי שהוא פסול כמו שהקדמנו ותשובתם בטמא מת יטמא אמת לפי שטמא מת רביעי בקדש ממנו טמא רצוני לומר שהוא טמא אבל לא יטמא זולתו ואמרו בקיאים הן בטומאות מת ואין בקיאין בטומאת שרץ שחשבו שרביעי של שרץ טהור בקדש וקצתן אמרו לא אשתבוש כהני שהשאלה הראשונה ששאלם היתה בחמשי בקדש ואמרו לו טהור והשאלה השניה היתה ברביעי בקדש ואמרו טמא והתשובה אמתית בשתי השאלות. ואני אבאר זה המאמר הואיל וזפרתיו בבאן שהוא ג"כ בתכלית הקושי במקומו והוא עמוק מאד מאד ובאורו מועיל בבאן בשקלא וטרא שעשינו למה שהקדמנו. ואומר שאומרו בכאן בשר קדש לשון נקייה והכונה בשר שרץ וכן אמרו היקדש ר"ל היטמא כמו שיקראו העברים התרחק מן הדבר המאום קדושה אל תגע בי כי קדשתיך (ישעיה ס"ה) ואומר פן תקדש המלאה (דברים כ"ב) וכאשר לקח השרץ בכנף בגדו היה הבגד ראשון וכאשר *) נגע כנף זה הבגד בבשר היה הבשר שני עוד נגע בנזיר היה הנזיר שלישי ושאל להן על זה הנזיר שהוא שלישי אם נגע ביין ונגע בשמן ונגע במאכל מה דין זה המאכל וזה היין וזה השמן אם כ"ז יטמא אם לאו ואין ספק שהיין והשמן והמאכל כל אחד מהן רביעי אבל יין ושמן נעשו תחלה כמו שהתבאר והמאכל פסול ואינו מטמא והכל טמא והיתה תשובתם בזה ואמרו לא הנה הן טעו זהו דעת רב שאמר אשתבוש כהני בזאת השאלה. עוד שאל להן ואמר אם טמא מת נגע בכנפו אל הלחם ונגע הלחם בנזיד והנזיד נגע ביין ובשמן ובמאכל מה דין זה היין והשמן והמאכל ואמרו יטמא וזה מאמר אמתי. ושמואל אמר לא אשתבוש כהני והוא שהוא אמר שמאמר חגי בשאלה הראשונה ונגע בנזיד והוא אמרם בגמרא מי כתיב ונגע כנפו בכנפו כתיב במה שנגע בכנפו ירצה לומר שאמרו ונגע בכנפו אינו חוזר על האיש שנשא השרץ בכנפו אלא על הדבר אשר נגע בזה הכנף א"כ חגי שאל להן על חמשי בקדש והוא טהור והוא שהכנף ראשון והאוכל אשר נגע בו שני והלחם אשר נגע בזה האוכל שלישי והנזיד רביעי והוא פסול ואינו מטמא כמו שקדם וכאשר נגע הנזיד ביין ושמן ומאכל יהיה הכל טהור לא המשקה אשר הוא יין ושמן ולא המאכל יטמא לפי שכל אחד מהן חמישי וחמשי בקדש טהור וכן השיבוהו ואמרו לו שזה החמשי לא יטמא. עוד שאל להן אם טמא נפש נגע בכנפו על הסדר שאמרנו מה יהיה דין היין והשמן והמאכל ואמרו לו יטמא וזה אמת ג"כ לפי שהוא יחזור אז רביעי ויהיה היין והשמן תחלה לפי שהוא משקה קדש שנגע בשלישי ויהיה המאכל פסול להיותו רביעי כמו שקדם ובאור זה שטמא מת אין כנפו ראשון אלא אב הטומאה כמו שכבר בארנו שמי שנטמא במת אם נגע בבגדים או בכלי ששף ישיב אותן אב הטומאה ויהיה כנף בגד טמא נפש אב והדבר אשר נגע בו ראשון כמו שאמר שמואל והלחם שני והנזיד שלישי ויהיה השלישי הוא אשר נגע במשקה קדש ואוכלין של קדש ויהיה הכל טמא וזהו לשון התלמוד שאמר שמואל לא הבא אישתבוש כהני ולא הבא אישתבוש כהני לא הבא אישתבוש כהני רביעי בקדש בעא מיניהו ואמרו ליה טמא ולא הבא אישתבוש כהני חמשי בקדש בעא מיניהו וא"ל טהור. ובא רבינא בסברא שלישית ואמר שטעו בשתי תשובות בתשובה הראשונה כמו שאמר רב שהבנף נגע בלחם ותשובתם השנית אמר בה בטומאת מת נמי לא בקיאי הבא רביעי והבא שלישי ובאור זה שרבינא אמר שמה שאמרו יטמא ושיהיה היין והשמן והמאכל טמא כמו שזכרו להיותם טועין במדרגות הטומאה לפי שהן חשבו שזה שנגע בנזיד רביעי בין לטמא מת בין לשרץ אבל אינו כן כי רביעי של שרץ טהור לקדש ורביעי של טמא מת טמא והן טעו בשתי התשובות לפי שרביעי של שרץ פסול בקדש כמו רביעי של טמא מת וכן הרביעי מאיזה אב שיזדמן וזה שחשבוהו רביעי לטמא מת הוא שלישי לפי שהכנף הוא אב הטומאה כמו שנתבאר והלחם ראשון והנזיד שני והיין והשמן והמאכל כל אחד מהן נגע בשני ויהיה הכל טמא כמו שזכרו אבל המאכל טמא והוא שלישי לא רביעי כמו שחשבו שהכנף של טמא מת ולד טומאה כמו כנף שרץ. זהו מה שנפל מהמחלוקת בין חכמי התלמוד בואת התשובה רב אמר שטעו בתשובה הראשונה ואמרו אמת בשנייה ושמואל אמר שצדקו בשתי התשובות ורבינא אמר שלא צדקו בשתי התשובות. הנה כבר התבאר לך שהענין קשה בעצמו ואפי' בזמנים הקודמין. והבן אמרם עתידה תורה שתשתכח מישראל על שכחת דיני הטומאה והטהרה וכן כשצוה השי"ת לנביא לשאול על זה א"ל שאל נא את הכהנים תורה הנה שקרא תורה בסתם את הלימוד בטומאה וטהרה ויודיעת דינם וכן ג"כ אמרו בטומאות וטהרות הן הן גופי תורה ואיך לא יהיו והן הן הסולם והמבוא לרוח הקדש כמו שאמרו (ע"ז כ:) טהרה מביאה לידי קדושה וכו' ואמנם אמרתי כ"ז המאמר כדי שלא תחשוב שהדבור באלו הענינים כמו הדבור בסוכה או בלולב או בשבועת השומרים או בשבועת הדיינים ותעיין בו בתחלת מחשבתך ותחשוב שכבר השלמת הדבר. וג"כ כדי שלא יקל בעיניך מה שיגיע לך מהתועלת אחר הגעתם ותשוה אותו למה שקדם מבאורינו לסדרים הקודמין לפי שאלו השרשים גדולי הדעת והמומה אשר קדמתי אין בהן שרש שלא יגעתי בו יגיעה עצומה בדיוקו לאמתתו ולקטתי אותן אחד מעיר ושנים ממשפחה מכל זויות התלמוד ומספרי הברייתות והתוספתות עד שקבצתי מהן זאת הפתיחה להיותה מפתח לכל מה שארצה לבארו מזה הסדר ולרוב ההלכות הקשות בתלמוד לפי שכל הלכה יהיה בה דבר. בטומאה וטהרה. וראשון ושני יקשה אפילו לגדולי הרבנים וכ"ש לתלמידים וכאשר תמצא בו מאמר לאחד תמצא המאמר ההוא רב האריכות ומעט התגעה לא יגיע לך ממנו כונה שלימה לפי ששרשי אלו הדינים בלתי מתעסקין בהן כלל. אולם מה שהקדמנוהו אנחנו בואת הפתיחה הוא מספיק מאד מאד ויצטרך לידיעת ע"פ כמו שזכרנו ולא ידע שעור התועלת בו על האמת אלא *) מה שיגיע בימים והתעורר בלילות בהלכה מאלו ההלכות אשר בתחלת שבת ופסחים וחגיגה וזבחים וחולין והדומה להן ולא יתברר לו שרש ישען עליו אחר כך יקרא זאת הפתיחה ומה שאחריה ויעלה לו זה כולו מבואר בנוי על שרשיו ואז ידע שיעור מה שנעשה הנה ואין דמיון זה אלא כמו מי שקבץ זהב מעט מעט ביגיעה ובהשתוקקו יגע בדרכים עד שהגיע ממנו אל ממון רב והגיע בו אל הכונה וכאשר ימצא זה הממון מי שיגע רוב ימים ולא ישוער על כחו ידע שיעורו וכן אם יגיע לאיש נבון ואע"פ שלא השתוקק בו הנה הוא יגיע בו במה שיראה מעניני האנשים שיעור מה שהיו משוטטים בזה ולא מצאו. וכל מה שהקדמנו את הענין הוא חריצות וזרוז על שמירת זאת הפתיחה וְהָיָה תמיד עד שלא אצטרך שאזכור אלה העקרים בכל עת שאצטרך אליהם אבל ארמוז אליהם לבד לפי שהסדר עצמו יסבול מהאריכות ואם לא נכפול ענייניו לא יהיה בו די:

*) ולאחר נגע כנף הבגד בלחם היה הלחם שני עוד נגע הלחם בנזיד כנ"ל (מכל"י לנדא) ועי' לעיל קנ"ה.

*) לעי' נ"ל מי

סליקא הקדמת סדר טהרות בעזרת יוצר חשך ומאורות:

מפתח וסמנים לפתיחת הרמב"ם ז"ל לסדר טהרות מר"י אלבוטיני ז"ל

בעה"י אמר העני שלמה המלקט לקט עני מצאתי כתוב בקונטרים ישן משנת הרס"א ליצירה: אמר יהודה בן לאדוני אבי בה"ר משה אלבוטייני ז"ל בראותי פתיחת הרמב"ם ז"ל לסדר טהרות גדולות הכמות ורבת האיכות והתועלת רציתי לעשות לה סימנים על דרך א"ב ג"ד ולעשות זה המפתח שממנו יתבאר בקיצור ורמז כל עניניה אתת מהנה לא נעדרה באופן שכשיסתפק למעיין איזה דבר מן הדרושים הנכללים בה יבא ראשונה לזה המפתח והיא ידריכנו בדרך נקל באמצעות אלו הסימנים לדעת תשובת אותו ענין שרצה לדעת ולא יצטרך לקרות כל הפתיחה מראשה ועד סופה. ואיני בזה כמונע טוב מבעליו כי פעמים יקרה שימנע המעיין בה מלבקש השובת מה שיסתפק לסבת ארכה ועומק דרושיה וישאר קרח מכאן ומכאן אמנם כשיהיה כל ענין וענין מזומן ומובדל בפני עצמו בנפש חפצה יבא המעיין לבקש את אשר עותו כי בנקל ימצא בכאן בזה המפתח מה שירצה לדעת מזולת שיצטרך לקרות כולה מראשה ועד סופה. עם היות שהיא כולה קשורה סופה בתחלתה אמנם כדי להשלים גם בזה חפץ ורצון המעיין שימצא כל הענין בשלימות. בכל הסימנים שראיתי היותם צריכין קצתם לקצתם כתבתי בהם זה הלשון וזה יתבאר יותר בשלימות בסימן פלוני כי בזה האופן ידע המעיין הענין בשלימות. וחלקתי זו הפתיחה לכ"ה סימנים ובכל סימן וסימן כתבתי פה מאיזה מקום הוא מתחיל וגם הודעתי בכל אחד ואחד כל הענינים והדרושים הנכללים בהם וזה החלי לעשות:

סימן א מתחיל שכל טומאה מכל טומאות המזכרות בתורה וכו'. והקדים בו הרב ז"ל ואמר שכל הבעלי חיים אינם ממתים ומתטמאין כשהם חיים זולתי האדם לבדו שיתטמא ויטמא כשהוא מי. וכסימן ט"ז יתבאר עוד בטליות שטומאת זה האדם שהיא מן התורה בתנאי שיהא ישראל אבל אם הוא עובד כוכבים יש בזה חלוקים אחרים שיתבארו בסימן המזכר:

סימן ב מתחיל וזה שחלקי הטומאות לפי מה וכו'. והודיע בו שכל הטומאות המזכרות בתורה נחלקו חילוק ראשון לי"ח חלקים ואלו הן טומאת שרץ. ונבלה. ומת. ס"ז. ימי הטהרה. והטהרה. וחב. וזבה. ונדה. ויולדת. וערלה. וכי אלו החלקים יש מהם שיש בהם אבות רבות ויש מהם שאין בהן אלא אב אחד:

סימן ג מתחיל טומאת שרץ בה [אב] אחד וכו'. והודיע בו שטומאת שרץ הוא אב אחד לבד וזה שם השרץ טופל על המטה שרצים המזכרים בתורה והם החלד והעכבר וכו' ויבאר דיני חילוק טומאת הדם והכבר והחלד והעור והעצמות של כל אחד ואחד מהן. ושכל שאר השקצים והרצים זולתי המזכרים מהוריים טולם ולא יטמאו. וכסימן ד' יתבאר דין מות השרץ:

סימן ד מתחיל וטומאת נבלה בה אב אחד וכו'. והודיע בו שטומאת נבלה הוא אב א' לבד. ושזה הדם טופל על המתה מכל מיני הבהמה והחיה בין טהורה בין טמאה. ויבאר מהו ההפרש שיש בין נבלת הבהמה הטהורה לנבלת הבהמה הטמאה בענין הטומאה ויתבאר דיני טומאת דמם וחלבם ובשרם והעצמות והקרנים והטלפים והפרסים. ודין טומאת מות הנבלה והמת והשרץ שכבר דברנו בו בסימן ג'. וראיות כל זה יבא במסכת עוקצין ותוספתא דאהלות:

סימן ה מתחיל טומאת מת ט' אבות וכו'. והודיע בו שטומאת מת יש בו ט' אבות ויבאר אותם. וההפרש שיש בין מת עובד כוכבים למת ישראל שהעובד כוכבים אינו מטמא באהל וגם שהעובד כוכבים והבהמה ובן שמנה וכלי חרס ואוכלין ומשקין שנגעו במת אינם טמאי מת ובאלו הט' אבות הנה אמנם הם אבות למות מהם ראשון ומי לענין טומאת תרומה וקדשים ולא שיהיה מי שיטמא בדבר מהם חייב כרת בהכנסו למקדש וכל אלו כדינים ראיותיהם באהלות וכלים ומזיר. ודין טומאת מות המת כבר יתבאר למעלה בסימן ד':

סימן ו מתחיל וטומאת ש"ז אב אחד. והודיע בו שטומאת ש"ז הוא אב אחד. אבל צריך שלא זה הזרע מבן ט' שנים ויום א' וזה יתבאר בתוספתא דזבים:

סימן ז מתחיל וטומאת מי חטאת וכו'. והודיע בו טומאת מי חטאת יש בו אב אחד וזה יתבאר במסכת פרה ובכלים:

סימן ח מתחיל וטומאת החטאות וכו'. והודיע בו שטומאת החטאות יש בהן שלש אבות ויבאר אותם וראיותיהם בפרה וזבחים:

סימן ט מתחיל וטומאת זבה וכו'. והודיע בו שטומאת זב וזבה ונדה ויולדת יש בכל אחד מהן שבעה אבות ויבאר אותם. ושהאשה מטמאה את בועלה כל זמן שלא טבלה אפי' שנפסק דמה מימים רבים:

סימן י מתחיל וטומאת צרעת וכו'. והודיע בו שטומאת צרעת יש בה ארבעה אבות ויבאר אותם וראיותם בי"ג מנגעים:

סימן יא מתחיל והיו מספר אבות הטומאה וכו'. והודיע בו כלל כל האבות הטומאות דאורייתא למעלה על פה ואמר שסך כולם ל"ב אבות והם אלו השרץ. והנבלה. והמת. ואדם שנטמא במת. וכלים שנגעו באדם שנטמא במת. וכלים שנגעו בכלים שנטמאו במת. ואדם שנגע בכלים שנטמאו במת. וכלים שנגעו באדם שנגע בכלים שנטמאו במת. והאהל. והקבר. וש"ז. ומי חטאת. ופרה אדומה. ופרים והשעירים הנשרפים. והעיר המתחלת. וזב. וזבה. ונדה. ויולדת. ומרכב. ומשכב. בועל נדה. ודם טומאה. ורוק טמא. ומימי רגלין. וחוטו של זב. ושכבת זרעו. ומטורע. בימי ספירו. ומטורע בימי חלוטו. ובית מנוגע. ובגד מנוגע:

סימן יב מתחיל ודע ששש כלים טופל על (שלשה) [ל"ל שמנה] מיני וכו'. והודיע בו שכל הכלים המקבלים טומאה הם שמנה מיני והם בגד. ושק. וכלי חרס. וכלי עור. וכלי עצם. וכלי זכוכית. וכלי מתכות. וכלי עץ. ושכל אלו הכלים טומאתם מדאורייתא זולתי כלי זכוכית שטומאתם מד"ס. ויבאר אופני חילוקי דיני הטומאה והטהרה מכל אלו השנה מיני כלים המזכרים וראיית כל זה במסכת כלים:

סימן יג מתחיל ודע שהכלי חרס לבדו וכו'. והודיע בו עיקר גדול והוא שהכלי חרס לא יהיה לעולם אב הטומאה והכלי מתכות שנשברו נטהרו מטומאתם וכשחזר לעשות מהם כלים חדשים חזרו לטומאתם הישנה. וזה יתבאר בי"ח מכלים. ואמר שכל אלו האבות שמנה על פה הם דאורייתא:

סימן יד מתחיל והטומאות אשר ימלאו בהן וכו'. והודיע בו שכל חלקי הי"ח טומאות שמנה בסימן ב' לא ימלא בכולם אבות הרבנן זולתי בשנה חלקים מהם והם בטומאת מת. וחבר. ונדה. ויולדת. וע"ז. ונבלה:

סימן טו מתחיל אולם טומאת מת הנה נמצא וכו'. והודיע בו שבטומאת מת יש י"ח אבות הרבנן ויבאר אותם וראיותיהם בהאהלות ומזיר ובפרה:

סימן טז מתחיל וטומאת זיבות תמצא בהן וכו'. והודיע בו שבטומאת זיבות יש ט' אבות הרבנן ויבאר אותם ופירש שמה שאמר בסימן ראשון שאין בבעלי חיים מי שיטמא ויתטמא כשהם חיים זולתי האדם זה אמנם הוא מן התורה בתנאי שיהא ישראל אבל עובד כוכבים לא יטמא ויתטמא מכל חלקי הטומאות זולתי מדרבנן שעשו אותם כזבים לכל דבריהם זולתי בשבת זרעו שהוא טהור לגמרי כדי לעשות הכירא אלא שרפו עליהן תרומה וקדשים ושהוא ואבריו מטמאים משכבם אחר מיתתם כמו בעודם בחיים מיתתם מה שאין כן בת וכל זה יתבאר בספרא ובסוף נדה:

סימן יז מתחיל וטומאת נדה היא ג"כ ט' אבות וכו'. והודיע בו שבטומאת נדה יש ט' אבות הרבנן ויבאר אותם וראיותם בנדה:

סימן יח מתחיל וטומאת יולדת בה מאבות וכו'. והודיע בו שבטומאת יולדת יש ט' אבות הרבנן ויבאר אותם:

סימן יט מתחיל וטומאת ע"ז יש בה ד' אבות וכו'. והודיע בו שבטומאת ע"ז יש ד' אבות הרבנן והטומאה בכללה הרבנן ויבאר אותם וראיותם בשבת וע"ז וזבחים וחולין:

סימן כ מתחיל וטומאת נבלה בה שני אבות וכו'. והודיע בו שבטומאת נבלה יש שני אבות הרבנן והם שחיטת עובד כוכבים ונבלת עוף טהור ויבאר אותם. ודין איך תטמא בזית מנבלת העוף בבית הבליעה וראיותיהם בזבחים ופרה וטהרות:

סימן כא מתחיל הנה כבר התבאר שכלו וכו'. והודיע בו שכל האבות הטומאות הרבנן שמה מסימן ט"ו על פה עולה מניהם כ"ט אבות והם אלו עשר כשעורה. ודם תבוסה. ואדון העמים. ובית הפרס. ואהל שהאהיל על דם תבוסה. ואדם שנטמא בהם. וכלים שנגעו בו. וכלים שנטמאו בהם. ואדם שנגע בכלים. וכלים שנגעו באדם. וכלים שנגעו בכלים שנטמאו בהם. והעובד כוכבים. והנדה למפרע. ורואה כתם למפרע. ומי שלא בדקה בשעת וסתה למפרע. ויולדת אחר. ומשכבם. ומרכבם. ורוקם. ומימי רגליהם. ודם טומאה הרבנן. ובועל טמאה. וחוטו של עובד כוכבים. וע"ז. ומשמשי ע"ז. ותקרובת ע"ז. ויין שנתנסך לע"ז. ושחיטת עובד כוכבים. ובגלת עוף טהור:

סימן כב מתחיל ודע כי כל מה שיתטמא וכו'. והודיע בו מדרגות הטומאה ושהן אב הטומאה. וראשון. ושני. ושלישי. ורביעי. ויבאר אופן טומאתם כיצד הוא בחולין ובתרומה ובקדש. וכשאומר במשנה שבוא יום שנגע פוסל וכן אמרם נפסלה גויתו מה ר"ל שם פיסול ושכל מה שהוא אחר אב הטומאה יקרא ולד הטומאה:

סימן כג מתחיל ושל דברים רבים הם ג"כ מדרבנן וכו'. והודיע בו שיש דברים רבים אחרים זולת המזכרים למעלה שגזרו עליהם רבנן טומאה כמו טומאת ידים. והאוכל אוכל ראשון ושני לו שתה משקים טמאים ושאר דברים המזכרים בסוף זבין. והאוכל ומשקה אוכל. וגם טומאת משקי' יש אומרים שהוא מדרבנן ויש אומרים שהוא מדאורייתא. והיות משקי' טמאים מטמאים האוכלין הוא מדרבנן עם היות שיש מי שאומר שהוא מדאורייתא אולם לדעת הכל המשקי' טמאים מטמאין הכלים מדרבנן. ובסימן כ"ד יתבאר זה כדאיתא בטהרות וזבחין ונדה. ושכל אב הטומאה מטמא אדם וכלים מה שאין כן הולד שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין כדאיתא בפ"ק דקטן. והמשקי' טמאים מטמאים הכלים לא האדם כדאיתא בפרה. וכלל ואמר שהראשון והשני הכר יהיו לפעמים מדאורייתא ולפעמים מדרבנן אמנם השלישי והרביעי הנה הן לעולם מדרבנן וגם בשר תלוה גזרו עליו טומאה מדרבנן:

סימן כד מתחיל ונטומאת המשקי' עיקר גדול וכו'. והודיע בו כללים רבים בענין טומאת אוכלין ומשקי' ואמר שהמשקי' המכשירין האוכלין לקבל טומאה הם ז' והן המים. והטל. והשמן. והיין. ודבש דבורים. והחלב. והדם. כדאיתא בי"ח מתרומות. ועיקר גדול אמרו במשקי' שאפי' נגעו בולד הטומאה יחזרו לעולם הן עצמן ראשון ואם נגע בהן משקה אחר מהמזכרים עד אלף פעמים זה בזה וזה בזה כולם הם ראשון כדאיתא בטהרות וזה הדין הוא בכל המשקי' חוץ ממשקה שבוא יום שהוא פוסל ואינו

מפתח וסמנים לפתיחת הרמב"ם ז"ל לסדר טהרות מר"י אלבוטיני ז"ל ו

משמע כדאיתא בפסחים. והמשקי' שנטמאו מהשני וחזרו הם עצמן ראשון ואחר זה נגעו באוכלין יטמאו אותם ויהא זה האוכל שני לטומאה. ומה שאמרנו למעלה בסי' כ"ג שהמשקי' מטמאים הכלים בתנאי שתהיה טומאתם מחמת שרץ (או) [נ"ל נא] שנטמאו מחמת ידים. והאוכלין טמאים גם יטמאו כלים בשום פנים וגם גם את האדם אינו נגע בידיו לבד שאז ידיו טמאות. ואם נגע בשתי ידיו נטמאו שתיהן ואם נגע באחת נטמאת האחת לבדה כדאיתא בתגיגה ופרק וידים. וכשאכל אדם אוכלין טמאים כתני פרק וכן כשתה רביעית משקי' טמאים הגם אז נפסל גופו ויהא כמו שני לטמא התרומה. וכאשר הזב והזבה וזולתם מאבות הטומאות נגעו במשקי' הגם אלו המשקי' יהיו ראשון לטומאה גם אז כדאיתא בברייתא ובשני מסכול יום. ועוולם גם יטמאו משקים שיהיו טהורין מעיקרן עד יתחדש להם עניין שיחזירם אל הטומאה זולתי המים לבד כאשר (שתה) [נ"ל שבו] מי חטאת. ואוכלין טמאים גם יהיו לעולם אל הטומאה. ומכל מה שקדם באורו ידאה שהמשקי' כבר יהיו אל הטומאה וראשון (ושני) ושלישי ורביעי ולא יטמאו משקי' שיהיו שניים לעולם:

סימן בה מתחיל הגם כבר החבאר שלא יהיו משקי' וכו'. ויבואל בו שהמשקים לא יהיו שניים לעולם. ושהאוכלין טמאים יטמא בהם א' ב' ג' ד' ולא יטמא בהן אב. וכלי חרס הגם יהיה ראשון ושני אמנם בגדים וכלי שבע יהיו אב וראשון ושני. ולא יטמא שום כלי בעולם שיהיה שלישי ורביעי. והכלים טמאים שנטמאו במשקי' טמאים הגם אלו הכלים יטמאו האוכלים ויהיה האוכל שלישי ופסול בתרומה. והאדם יהיה אב הטומאה וראשון ולא יהיה שני לעולם לא מדאורייתא ולא מד"ס בטומאת מגע. אח"כ אכל אוכלין ומשקין טמאים ומאחר מה שנמנה בסוף זבין כי אז יהיה שני מגזרת רבנן ויפסול את התרומה. אמנם זה האדם כשיטבול לא יעורב הערב שמש אפי' שהיא טומאה קלה מדרבנן. וכן הדין בכלים שנטמאו במשקי' טמאים שאינם צריכין הערב שמש אבל הם טהורים כשנטבלו בו ביום. ובכאן מלגם מה שישרתי לקבץ ולקצר ולרמוז מהעיקרים והכללים הנכללים בזאת הפתיחה הרבת החיוכות אשר הרב ז"ל לוה שצריך שתהיה משונעת בפיהו כק"ש לפי מלה לדעת ולהבין אמתת סדר טהרות. למה שאלו הענינים מטומאה וטהרה הם עמוקים וקשים מאד וכמו שאמרו לר' עקיבא מה לך אצל הגדות לך אצל נגעים ואהלות. ואפי' הכהנים הקדמונים הזהירין בעבודת בית המקדש יבנה ויכונן במהרה בימינו אלהם ניתנה ידיעת עיקרן של הטומאות כבר גם הם נסתפקו ומתקנו בהבנתם וכפי דעת קצת רז"ל שהיו הכהנים המכרים בהבנתם. וכמש"ה בתני הגיה שאל נא את הכהנים תורה וגו' ונתלקו בזה חכמי ישראל חד אמר אתתנם כהני וחד אמר לא אתתנם וכמו שפירש הרב ז"ל זו ההלכה בתקנה בסוף זאת הפתיחה ובה הדלים עניינה תהא נפשו גדולה בגדול המיים את ה' נבאות ואותנו יפחד ה' ית' מטומאותינו וירחמנו נפלאות מתורתינו אמן עכ"ל אחר' הר"ל בעל הסימנים הללו זלה"ה:ולולי כיולא בי העתקתיה לפי שעה כאשר מצאתיה היום בירת סיון במעלאי חג השבועות שנת **השפ"ג** ליצי' בס"ד לפי הטעה **שלמה עדני:**

הקדמת הרב רבינו עובדיה ז"ל מברטנורה לסדר טהרות מס' מלאכת שלמה

בעה"י אתחיל לכתוב פתיחת הרב רבינו עובדיה ז"ל לסדר טהרות והיא קיצור הקדמת הרמב"ם ז"ל והגהתיה ופירשתיה כפי השגת עניות דעתי:

[סי' א] **אחד עשר** מיני אבות טומאות מזכרו בתורה. התחלתם וסמיכותם אל מין ממיני הבעלי חיים זולת הלרעת שהיא תעמא הבגדים והבתים בלתי שיהיה האדם התחלת זה. ומכל הבעלי חיים לא ימצא מי שיטמא לא יטמא בעודו חי זולת האדם ושאר הבעלי חיים אינן מתטמאין ולא מטמאין אלא לאחרי מותן: [סי' ב] שרץ. נבלה. המת. שכבת זרע. מי חטאת. החטאת. זב. זבה. נדה. יולדת. לרעת. אלו הן י"א טומאות אשר מלאתם מבוארים בתורה: [סי' ג] השרץ אב הטומאה ר"ל אחד משמונה שרצים אשר מזכרו בפרשת שמיני לבד והם החולד והעכבר כו' אלו הן שמטמאין במותם מכל השרץ ובשרם וחלבם ודמם ו) ומות עצמותיהם שיה בטומאתם. ואחרבע מהם עורם כבשרם והם האנקה והכח והלטאה והחומט ושיעורי טומאתם בכעדשה ועצמותיהם המגורדין אינם מטמאים: [סי' ד] הנבלה היא אב. ר"ל בהמה או חיה בין טהורה בין טמאה כשמתה. ובבהמה ולחיה הטהורה תועיל השחיטה להוציאם מידי נבלה אבל הטמאה בין כשחטה בין תנחר בין מתה מאליה היא נבלה תקרא אחר מותה. וחלב בהמה טמאה וחלב החיה בין טמאה בין טהורה מטמא כבשרה אבל חלב בהמה טהורה לא יטמא בשום פנים אפילו שחטה בלא שחיטה ומות העצמות מטמא כבשר אך דם הנבלה ועצמותיה המשולגים מן הבשר והקרנים והטלפים והצפרנים כשנתפרדו מהגוף לא יטמאו. ושיעור טומאת הנבלה בכזית: [סי' ה] **המת** יטמא לו ע' אבות. כזית מן המת. הגלל מן המת. ר"ל הבשר הגימות שנעשה ליחה סרוחה אחר שהתחיל הבשר להתעפש. ותרוד רקב. ר"ל מלא כף הרופאים שמחזיק מלא חפנים. ורקב ר"ל עפר אשר ישאר מהמת אחר שיכלה הלחות. ובהגאי שיהיה אותו הרקב ממת שלם מקבר ערום בתיבת אבן קשה מטוסה בכסוי אבן קשה או אבן שים כדי שלא יתערב בו עפר אחר. והשדרה שלמה והגולגולת שלמה אפילו שאין עליהם בשר ושור. ג) ואבר שלם מהמת שיהיה בו בשר וגידים ועצמות ואבר מן החי שיש עליו בשר כראוי כי הבשר מן החי אינו מטמא אם אין בו עצם. ורובע קב עצמות מרובע בגין או מרובע ממין או רובע בגיינו אז רובע מגיינו של מת אע"פ שאין בהם רובע. ורביעית

חזון

ו) **הנה** מ"ש הר"ב ז"ל ומות עצמותיהן שם בטומאתן ע"כ. מתבאר בס' פעור והרוטב דף קכ"ה יע"ש ובדברי הרמב"ם פ"ד מהלכות שאר אבות הטומאה. והרמב"ם בהקדמתו הביא התוספתא דתני מות הרי הוא כבשר לכל דבר. ג) ומ"ש ואבר שלם מן המת שיש בו בשר גידים ועצמות. כ"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' טומאת מת. והקשה עליו הכ"מ שם ובפ"ב מהלכות א"ס דהו"ל לפסוק כר"מ ולא כרבי ורלה שטעמו מבוס דבתוספתא ובספרי מבמע כרבי. ועוד דמשתבר טעמיה. ומה שהקשה בהלכות א"ס דה"ל להוציא אבוכמה כיון דפסק כרבי. אין זה קושיא דהא כתב שאריך בשר ואבמבה אין בם בשר ולשנא דרבי נקט. ולא ידעתי למה שינה הרב ז"ל לשונו דבאבר מהמת כתב שיהיה בם בשר גידים ועצמות ובאבר מן החי כתב שיש עליו בשר כראוי והלא דינם שוה במ"ש שם הרמב"ם דבעינן שיהא באבר שלם בשר גידים ועצמות והיכא דתבר בשר מהאבר הוא דאמרינן בעייהם דבעינן שיהא עליו בשר שראוי לעלות בו אבוכה בחי ויתרפא ושלם זע"ב ולריך ישוב. ג) ומ"ש שהגלל העבד כוכבים אינו מטמא באהל זה דעת הרמב"ם בהקדמתו ס"א מהל' טומאת מת אבתב על דברי הרמב"ם

נחום

טומאת מת אב. התוס' בס"פ המקבל בתנו דנית הלכתא כרשב"ג דמטמאין ג"כ באהל יע"ש. אמנם הרמב"ם בחבורו הביא ראיה חזקה לפסוק כרשב"י מדבתיב במלאכת מדין כל הורג נפש וכל נוגע בחלל ולא הזכיר שם אהל יע"ש. ד) לשון הר"מ ז"ל בהקדמה כלים הנוגעין במת והאדם הנוגע בהן וכלים שנגעו בה האדם כל ל' מהר' הן אב הטומאה ר"ל בכלים הראשונים והאדם והכלים הראשונים. ה) ומ"ש אמנם שאר כלים שהאהילו על המת אע"פ שכל המגלת אחתם עמא האהל עצמו אינו מקבל טומאה ע"כ נראה דבאהל קבוע אירי ודעתו כדעת התוספות בשרק במה מדליקין אמתני' וכל סיולא מן הגן אינו מטמא טומאת אהלים אלא שאתן שכתבו דכיון דחברו בטל מתורת בגד הלבן אהל דבגד או עור או שק מקבלין טומאת אהל מגזירת הכתוב אע"פ שהן מחוברין לקרקע אמנם שאר מינים אם הם מחוברין בעלו מחוברת כלי ע"י חבורן לקרקע גם אינם מקבלין טומאת אהלים דבגד או עור או שק בעינן דוקא אבל אם לא שיה אהל קבוע ומחוברין לקרקע הא ודאי שמתטמאין כדין הכלים המאהילים על המת וזה דעת הראב"ד ז"ל בהגות פ"ה מהל' טומאת מת שכתב על דברי הרמב"ם

ואין המיר מגלח על כל אלו אלא על המת בלבד ו). וכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה לעולם טהורין ואינם מקבלין טומאה לא מן התורה ולא מד"ס בין פשוטיהם בין מקבליהן: [סי' ו] שבבת זרע היא אב הטומאה ג"כ ובתנאי שתלא מבן ט' שנים ויום א' ותהיה לבנה ושיורה בכעדשה לנוגע בה בין אדם בין כלים ואלים אחר תלא ממנו טמא בכל שהא והוא אב הטומאה: [סי' ז] מי חטאת הם ג"כ אב הטומאה כשיורב בהן אפר הפרה אם יש בהן כדי הזייה מטמאין במשא לטמא בגדים. אין בהן כדי הזייה מטמאין אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר ואינן מטמאין במשא: [סי' ח] החטאות הן ג' אבות הטומאה ואלו הן פרה אדומה כי כל המתעסק בה טמא ומטמא בגדיו. פריס הנשרפין ושעירים הנשרפין מטמאין אדם לטמא בגדים. ושעיר המשתלח מטמא שולחו לטמא בגדים ואלו הג' נקראים טומאת החטאות: [סי' ט] הזבה* ימלאו בה ז' אבות הטומאה. הזבה. דם זובה. מי רגליה. רוקה. מרכבה. מושבה. בועלה: הדה ימלאו בה אלו הז' אבות עצמן: הזב ימלאו בו ז' אבות. הזב. זובו. שכבת זרעו. מימי רגליו. רוקו. מרכבו. משכבו. וכל אלו הנזכרים אינם נטהרים אפילו שיפסוק הזבות והזיבות ואפילו שספרו ז' ימים נקיים אם לא נטהרו ונטבלו כל גופן כאחד במקוה כשר כמו שיתבאר במקומו. ורשיו לנעשה סך האבות הנזכרים ולא עלה הפסוק שלהם כי אם ל"ב כי כללנו בועל נדה וזבה ויולדת באב אחד בכלל בועל טמאה. ומשכב נדה וזבה ויולדת ומטרע נכלל באב אחד וכן המרכב של כולם אחד: [סי' י] הלדת ימלאו בה ד' אבות. מטרע מוחלט. ומטרע בימי ספירו. ובגד המטגע. ובית המטגעת. [סי' יא] נמלאו סך כל האבות מדאורייתא הם ל"ב. הארץ. הגבלה. המת. אדם שנגעו במת. כלים שנגעו באדם הזה. כלים שנגעו במת. כלים שיינים שנגעו בכלים ראשונים. אדם שנגע בכלים שנגעו במת. כלים שנגעו בזה האדם שנגע בכלים שנגעו במת. האהל. והקבר. השכבת זרע. מי חטאת. פרה אדומה. פרים ושעירים הנשרפין. שעיר המשתלח. זב. זבה. נדה. יולדת. רוקה. מי רגליהם. מרכבם. משכבם. בועל טמאה. דם טמאה. זובו של זב. שכבת זרעו. מטרע מוחלט. מטרע בימי ספירו. בגד מטגע. בית מטגע: [סי' יב מתחיל ודע שאם כלים] [סי' יג מתחיל ודע שכל"ה נגעו ע' עליהם לעיל בשמים]:

[סי' יד] יש אבות הטומאה דרבנן. הסמיכו רז"ל אותם על ששה אבות הטומאה* אשר החמשה מהן מה"ת מלבד שנגזרו טומאה על הע"נ. [סי' טו] במת הוסיפו רבנן י"א אבות. עלם כשעורה שטומאת במשא מדרבנן*(ז). *הגה"ה נ"ל שהוא בכלל הארץ העמים ומדלת תשיב להו: והארץ העמים עד שיבדוק. ובית הפרס מטמא במגע ובמשא. דם הבוסה שהוא שמונים הלוג שילא בהיון ושמונים הלוג שילא אחר מותו שהוא בין הכל רביעית טמא באהל מדברי סופרים ותבוסה מלשון מתבוססת בדמיך ודם תבוסה מטמא במגע ובמשא*. והאהל אשר יטמא בדם תבוסה. והאדם אשר יגע באחד מאלו האחרבעה*. וכלים שנגעו באדם הזה שנגע באחד מאלו האחרבעה. כלים שנגעו באלו האחרבעה. וכלים שיינים שנגעו באלו הכלים. האדם שנגע בכלים שנגעו באלו הד'. וכלים שיינים שנגעו באדם שנגע בכלים שנגעו באלו הד': [סי' טז] טומאת זיבות ר"ל זיבות של עובד כוכבים כשיהיה בן ט' שנים ויום א' אלו של עובדת כוכבים מבת ג' שנים ויום אחד ומעלה הטמיטו עליהם רבנן ט' אבות הטומאות וזהו אומרם ז"ל גזרו על העובדי כוכבים שיהיו כזבים לכל דבריהם. ואולם לא גזרו על שכבת זרעו וטהרה כדי לעשות היכירא דלא לשרוף עליהם תרומה וקדשים. ואלו הן ט' אבות הטומאה מדרבנן*. העובד כוכבים. זובו. רוקו. מימי רגליו. מרכבו. משכבו. דם עובדת כוכבים. בועל עובדת כוכבים. ואע"פ שהמת אינו עושה משכב ומושב אם יקרה שזב או זבה או יולדת ישראלית או מלוכה בטומאתם אחרי מותם יעשו משכב ומושב מדרבנן כשם שהיו עושין בחייהם מדאורייתא. וכל זה גזרו שמא יתעלפו ונדמה לנו שמתו והרי הם חיים. אבל העובדי כוכבים אע"פ דמחיים הוא כזב ומטמא באבן משמא. אחרי מותו לא יטמא באבן משמא: [סי' יז] הנדה יש לה ט' אבות הטומאה מדרבנן*. וזה כי הנדה מטמאה למפרע מעת לעת או מפקידה לפקידה ומטמאה משכב ומושב למפרע. ובועלה להבא*. וכתמים של ספק הם כדם הנדה מדרבנן וזהו שאמרו הרואה כתם מטמאה למפרע משכב ומושב ומטמאה את בועלה להבא. וכן החולק טמא והגבילו שהחולק יהיה טמא למפרע עד שתאמר בדקתיו*) או עד שעת כבוס ולא היה בו כתם. גם מלינו אומרים וסתות דרבנן ושהאשה אם הגיע עת וסתה ולא בדקה ואחר ימים בדקה ומצאה דם הרי היא בחזקת טומאה משעת וסתה וזהו לשון למפרע. ואמרו גם כן הנדה והזבה ושומרת יום כנגד יום והיולדת כולן מטמאות מעת לעת הרי שהנדה או רואה כתם או מי שלא בדקה עצמה בשעת וסתה טמאה למפרע ומשכבן *הגה"ה נ"ל ומרכבן אבל מושב אי בכלל ומושבן* הן אב הטומאה למפרע. וכן בועל רואה כתם להבא ורוקה ומימי רגליה ודם הנמצא על החלוק כולן הן אבות הטומאה כמו הנדה מדרבנן. ואמרו בגמ' הוצא השבר את ידו והחזירה אמו טמאה לידה מדרבנן י"ד יום ולא שהתחיל בימי טוהר בסוף י"ד בהולאתה היד אלא מושבת וימי טוהר לא יהבינן לה אחרי שאין שם ולד והיה טמאה כפי עת לדתה אבר זה אם לדתה* או כעת נדתה או כעת זיבתה וכמו שכללנו באבות הטומאות דאורייתא כל משכב ומרכב ורוק כך נכלל האבות דרבנן וגמה כל

*הגה"ה נ"ל שמסר לשון כאן וגם בפתיחת הרמב"ם וכ"ל העובד כוכבים והשובדת כוכבים ור"ל עובד כוכבים ושובדת כוכבים אפילו טהורים לגמרי ושיין בסוף פ"ב דה' מטמאי משכב ומושב ומשא עובדת כוכבים בכלל עובד כוכבים:

*הגה"ה נ"ל שהלו הן הט' אבות בקיצור מעל"ע למפרע אלו מפקידה לפקידה דמה דרבנן. טומאת כתמים דגופה דרבנן. טומאות וסתות דרבנן. משכבם אלו מושבם. מרכבן. בועל רואה כתם אלו תבריה להבא. רוקה. מימי רגליהם. דם הנמצא על החלוק. [סי' יח] ויולדת יש בה ג"כ כל אלה הט' אבות *)עוסף ביולדת הוצא עובר את ידו והחזירה:

*הגה"ה לפלורה היה נראה ל"ל ומטמאה את בועלה להבא משום בועל נדה לטמא משכב ומושב דוקא מה שנגע משעה שראתה הרייטו מחמת בעילה עד זמן ראייה טהור דכל אותו הזמן תשיב כמוגע בנדה בלבד. אמנם זה לשון הרמב"ם בסוף פ"ג דה' מטמא משכב ומושב כל אלו הנגעים הטמאות למפרע בין ראתה דם בין מצאה כתם מטמאין משכב ומרכב למבדא לטמא אדם וכגדים וכן רוקן ומימי רגליהן טמאים למפרע ואפילו כלי חרס הרוקף נמיד פחיל מטמאות אותם למפרע אבל אינן מטמאות את הבועל למפרע משום בועל נדה אלא משום מגע בגדב וכן הרואה כתם הבועל אותם מאחר שמצאת הכתם טמא משום בועל נדה ע"ל ז'. משמע מכאן ולהבא ר"ל שבעלה אחר שראתה הדם דוק:

הרגנן ולפ"ז גם בהקדמת הרמב"ם ז"ל כ"ל ושיין ברמב"ם פ"ה סי' י"ח:

*) דבריה אלו תמוהין ואע"ג כמ"ש בשם המ"ג. באמנה (ג) בהקדמת הרמב"ם סי' י"ח. **) לפלורה נ"ל עד שתאמר בדקתיו ולא היה בו כתם אז עד שעת כבוס.

חזון נחום

הרמב"ם בכתב וז"ל אבל אם היה האהל כפרין של עץ כגון סתקרה והמת אלת וכיוצא בהן אז שהיה עצם אז של מתכת הרי זה טהור ואע"ל אם היה בתן שהוא טהור ע"כ כתב עליו הראב"ד והוא שמשבה אהלים קטנים וכו' יע"ש ולבון הסמ"ג בתי"ע ר"ל זה שאמרה תורה והה על האהל אינו מדבר אלא באהל המטלטל הנעשה מדברים המקבלין טומאה כגון מבגד או עור או שק וכעין באמר בכתוב ויפרוש את האהל על המשכן ושמיו בפרק בתה מדליקין כל היומא מן הבגד ואינו כלי אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן ע"כ נראה דס"ל ז"ל דמאי דמתלקין בין בגד או עור לו שק לשאר מינים אינו אלא כשאוהו האהל בעצמו אין עליו תורת בגד וכלי ואע"פ מקבל טומאה מדין אהל אם היה מדבר המקבל טומאה מבגד או עור לו שק פי' אע"פ שאינו בגד בפני עצמו מקבל טומאה משא"כ שאר מינים שאינן מתטמאין משום אהל כיון שאינם כלים אם הם כלים כולם נעשים אהל ומטמאין מדין אהל. וכל זה באהל המיטלטל אבל באהל הקבוע אפי' יהיה באהל מבגד או עור לו שק אינו מקבל טומאה וכ"ש שאר מינים דבל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ואפי' אם היה כלי וחברו אשר שנתבטל מחוברת כלי וכמ"ש לעיל ע"ש בהוס' ז"ל ולפי דברי הסמ"ג הללו ניישב קושית התוס' שם כמו שיראה המעיין בדבריהם ויש לבסיים לדעת הסמ"ג הללו דעת הרמב"ם ז"ל במיבורו שכתבו לעיל. אמנם לפי זה קשה מה שכתב שם הסמ"ג שאל ר"מ את ר"א איזה בית אשר תגע לי והולך להשיב לו

מסכב טמא אחד ומסכב עובד כוכבים* וזב שמת ויולדת אבר ורואה כתם למפרע ונגע בדקה בעת וסתה אחד. וכן ברוק ומי רגליים ובמרכב טוביל ומין הטומאה אחד וזה אליה כאושים. והאבות אבר נביאה בכלל בועל טמאה הם בועל עובדת כוכבים. בועל לואה כתם. בועל יולדת אבר: [סי' יט] עבודת כוכבים יש לה ד' אבות דרבנן. וזה שהעבודת כוכבים עצמה כשהיא שלמה ויש בה כזית מטמאה *דגה"ה ר"ל מטמאה לאחרים: כשרץ*. אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר. ואולם אינה מטמאה במשא. ואינה מטמאה לאחרים אם נחתך מגופה אבר אפילו היה גדול כל שהוא אינו מטמא. האב השני משמשיה כי כזית ממשמשי עבודת כוכבים מטמא כשרץ ואפילו שבר משמשי עבודת כוכבים אם יש בו כזית מטמא. וזה תומר במשמשיה יותר מבעבודת כוכבים וזהו אומרם ז"ל אבנו ועצו ועפרו מטמאין כשרץ מגא' בקן השקלו. ובהוספתא זבין אמרו הכנים ראשו ורובו לבית עבודת כוכבים טמא. כלי חרס שהכנים ראשו לבית עבודת כוכבים טמא. וספסלין וקתדראות שהכנים רובם לבית עבודת כוכבים טמאין. כלומר האדם והכלים יהיו כמגע שרץ בכניסתם לבית. והאב השלישי תקרובת עבודת כוכבים היינו הדבר אשר יקרב בין ידיו על לד העבודה מטמא במגע ובמשא. והאב הרביעי היין שנתנסך לעבודת כוכבים אשר הוא כמו תקרובת עבודת כוכבים וכן השוה הכתוב באמרו אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם. ואמרו ג' יינות יש יין שנתנסך לעבודת כוכבים אסור בהנאה ומטמא טומאה חמורה בכזית ר"ל שיטמא אדם וכלים וזהו טומאה חמורה האמורה בכל מקום. שהם יינם אסור בהנאה ומטמא אוכלין ומשקין וזהו טומאה קלה האמורה בכל מקום. ספק מגעם כלומר שהפקיד יינו אצלו אסור בשתיה ומותר בהנאה: [סי' כ] הנבלה יש לה ב' אבות דרבנן. שחיטת העובד כוכבים אשר היא נבלה ומטמאה במשא אע"פ שלא תהיה תקרובת עבודת כוכבים ואינה אסורה בהנאה. האב השני נבלת עוף טהור כי לא מליט לה טומאה מהתורה בביאור אלא מפי השמועה* שנאמר וכל נפש אשר תאכל וגו' וכילד היא טומאתה בבית הבליעה ולא בתוך הפה ולא במגע ולא במשא שנאמר וכל נפש אינה מטמאה אלא בבית הנפש ומה שאמר תאכל לתת שיעור לטומאה כשיעור אכילה שהיא כזית והרי נאמר בה וכבס בגדיו מלמד שהמתטמא בה מטמא בגדיו עד שיפרום ממטמאו. והבולע כזית מנבלת עוף טהור ונגע בכלים בשעת בליעתו טמאין ועשו ראשון לטומאה אבל אם היה מגע באדם ובכלי חרס בשעת בליעתו לא טמאו כמו כל מגע באב מאבות הטומאות אשר לא יטמא אדם וכלי חרס אפילו בשעת מגיעה. ואחר שבלע אינו מטמא כלום שהרי הוא ראשון לטומאה אחר שפירש ממטמאו ואע"פ שהוא טעון טבילה והערב שמש אינו מטמא כלים. ואין נבלת עוף טהור צריך מחשבה לטמא טומאה חמורה אלא כיון שבלע ממנה כזית ה"ז מטמא בבית הבליעה אבל לענין מגע הטמא כמו אוכלין ומשקין טמאים ובלבד שיחשוב עליו לאכילה כלומר אם נגע בכילה מנבלת עוף טהור באוכלין יהיו האוכלין שני. וטומאת עצמן בכל שהן* ואף לר"מ שאומר בס"פ טבול יום שהוא טמא מעת שלקחה בידו קודם שבלעה לחשבו שמחוסר קרבה לו כמחוסר מעשה דמי עכ"ז לא תהיה נבלת עוף טהור אלא ר"מ אב עד שיהיה האוכל שיגע בו ראשון לפי שהוא לא יהטמא טומאת אב בנגיעה כלל אלא בבליעה. ושם נאמר נבלת עוף טהור לר"מ מוקין בו ראשון ושני לו ובאה השובה שאפילו לר"מ כל היכא דטמא אדם במגע מוקין בו ראשון ושני וכל היכא דאינו מטמא אדם במגע אין מוקין בו ראשון ושני: [סי' כא] הרי שכלל אבות הטומאה מדרבנן הם כ"ט. עלם כשעורה. דם הבוסה. מרן העמים. בית הפרס. אהל שמאהיל על דם הבוסה. אדם שנטמא באחד מאלו החמשה. כלים שנגעו בזה האדם. כלים שנטמאו בא' מן החמשה. וכלים שיש שנגעו באותם כלים שנגעו באלו החמשה. ואדם שנגע בכלים שנגעו באחד מאלו החמשה. וכלים שנגעו בזה האדם. והעובד כוכבים. והנדה למפרע. רואה כתם למפרע. האשה שלא בדקה בשעת וסת למפרע. יולדת אבר. משכבן מרכבן. רוקם. מי רגליהם. דם טומאה מדרבנן. בועל טמאה מדרבנן. זובו של עובד כוכבים. עבודת כוכבים. משמשי עבודת כוכבים. תקרובת עבודת כוכבים. יין שנתנסך לעבודת כוכבים. שחיטת עובד כוכבים. נבלת עוף טהור:

*הגה"ה מלת משכב קלי אבולו אי תמשה לעובד כוכבים ואחב ט':

[סי' כב] ראוי לך לדעת שהנגע באב הטומאה בין אדם בין כלים בין אוכלין בין משקין יקרא ראשון מלבד כלי שטף* שאם נגע הוא במת ואם נגע באדם טמא מת שב כמוהו* ואחר יגע בראשון יקרא שני ואחר יגע בשני יהיה שלישי ואחר יגע בשלישי יהיה רביעי והוא סוף המעלות שעשו בטומאה. כמו שאמרו בטהרות

*הגה"ה זה שלא כדעת הפ"י ור"ת ז"ל שאם סוכרים שלא אמרו כן רק בכלי מתכות וכמ"ש בפ"ק דתלעות סי' כ':

*הגה"ה מלת שב כמוהו קלי אתרוייהו פי' שאם נגע במת נעשה אבי אבות ואם נגע בטמא מת שהוא אב המומאה נעשה גם הוא אב הטומאה:

הראשון שבאוכלין טמא ומטמא. השני שבאוכלין פסול ואינו מטמא. הראשון והשני שבתרומה טמאים ומטמאים. השלישי פסול ואינו מטמא. הראשון והשני וכו' שבקדש טמאין ומטמאין. הד' פסול ואינו מטמא. וכשם שקראים ראשון ושני קראים ג"כ ולד הטומאה. והשני ג"כ יקראהו ולד ולפעמים ולד ולד הטומאה. וכשם שנאמר אב דאורייתא ואב דרבנן כך נאמר ולד דאורייתא ולד דרבנן. וכשם שראשון עושה שני ושני עושה שלישי כך שפק ראשון עושה ספק שני וספק שני עושה ספק שלישי: [סי' כב] ומלינו שרבנן גזרו טומאות אחרות וקראו אותם שניות לטומאה וזהו אומרם ז"ל תלמידי שמאי והלל גזרו על הידים ושמו אותם שניות לעולם. וגזרו הכמים על אדם שאכל אוכל ראשון או שני או שהה משקין ראשונים שיקרא שני לטומאה. ואחריהם ג"כ ימלאו שניים לטומאה כמבואר במסכת זבין. ומדרבנן ג"כ שיטמאו אוכלין לאוכלין שמן התורה אין אוכל מטמא אוכל כאומרו ית' וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע וגו' טמא הוא ודרשו הוא טמא ואין עושה כיוצא בו טמא. טומאת משקין חלקו רז"ל ים אומרים שמקבלין טומאה ומטמאין האוכלין מדאורייתא. וי"א שטומאה עצמן מדאורייתא אבל טומאת אוכלין ר"ל שיטמאו הן אוכלין היא מדרבנן וי"א שאפילו טומאת עצמן היא מדרבנן לבד וסולן מודין שטומאת משקין שמטמא את הכלים אינה אלא מדרבנן. ולשון הגמ' בדה אין אוכל מטמא כלי ואין משקין מטמאין כלי ורבנן גזרה גזרו גזרה משום משקה זב וזבה משקין דעלולין לקבל טומאה גזרו בהו רבנן אוכלין דאינן עלולין לא גזרו בהו. פי' עלולין שאינן צריכין הכשר ומכשירין האוכלין. והדין אשר יכלול אבות הטומאה שכולם יטמאו אדם וכלים אולם הולד אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין וכן אמרו בראשון מקמא האב מטמא אדם וכלים הולד אוכלין ומשקין מטמא אדם וכלים אבל לא האדם לעולם זולת מה שאמרו שאם אכל אוכלין טמאין או שהה משקין טמאין שגזרו שיהיה שני לטומאה. ומן התורה אין אוכל מטמא אוכל* ולא יטמא שלישי לעולם אלא מדרבנן לפי שהאב כאשר יטמא הכלי או האדם יחזירהו ראשון וראשון יטמא האוכלין והמשקין לבד ויהיה האוכל שני דאורייתא ולא יטמא זה האוכל זולתו להחזירו שלישי אלא מדרבנן ובתנאי שיהיה תרומה לא חולין לפי שאין בחולין כי אם שני הרי לך שראשון ושני יהיה מדאורייתא כשהכלי או האדם יגעו באב הטומאה שהזרו ראשון ואח"כ האדם והכלי יגעו באוכלין ישובו האוכלין שני דאורייתא ויהיה מדרבנן אם האוכל יגע באב הטומאה שנחזר האוכל ראשון ואם עוד יגע באוכל אחר יהיה האוכל שני מדרבנן כי אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא. ג"כ גזרו רבותינו על בשר התאים שיהיה שלישי לטומאה ואע"פ שלא נטמא כלל וזהו שאמרו בהוספתא אדם גזרו על בשר תאוה שיטמא את הידים חזרו וגזרו שיטמא במגע חזרו וגזרו שיטמא כנבלה במשא וסוף מאמרם ז"ל שיטמא את הקדש כדין שלישי שעושה רביעי בקדש אבל לא את התרומה כי שלישי הוא פסול ואינו

*דגה"ה אחר אבא הטומאה כתב וילאה לי שלא גזרו עליו אלא כדי שלא יערבוהו עם בשר הקדש ויבואו לעשות ולשגות בו וידמה שהבשר הזה הוא חול והוא קדש ויאכלנו בטומאה ע"כ:

הגה"ה בפ"א דה' אחר אבא הטומאה כתב מטמא בתרומה* ומחוסר כפורים* בתרומה פסול בקדש

*הגה"ה שי' פ"ק דפסחים דף י"ח ובטוה פ' כשם דף כ"ט:

כ"ש שלישי שפסול בתרומה שיפסול רביעי בקדש וזהו אמרם למדנו שלישי לקדש מן התורה ורביעי מק"ו וכשם שהאוכל שלישי של תרומה אסור לאכול תרומה אפי' שלא יטמא אולתו בנגיעה כן ג"כ אשר יאכל רביעי בקדש פסול ולא יותר לו לאכול

חזון

ל' בהקדמתו. ובתבורו פרק כ' מהל' טומאת מת כתב טומאת עצם הלבה מפי השמועה וכו' עד לפי שטומאתו הלבה הרי הוא דין תורה ולא מדברי סופרים ע"כ ומהתימה על מרן הכ"מ ז"ל שכתב שם ז"ל ומה שכתב הרי הוא מדין תורה ולא מדברי סופרים כלומר אפי' לפי שיטתו שאומר שכל

נחום

הגלם עצמה מדות נקרא דברי סופרים זה שהוא הלבה למשה מסיני נקרא דין תורה וכמ"ש בהקדמתו לכ' ודעיש ע"כ ולא זכר בהקדמת הסדר כזה כתב שלא שהוא הלבה נקרא דברי סופרים וצ"ע:

לאכול הקדשים. והסבה* שאמרו שאוכל *הגה"ה עיין בפ"א דה' שאר אה"ע סי' י':
אוכל שני יפסול את התרומה שמא יאכל אוכל שני ואחר ישתה עליו משקה תרומה
והוא עדיין בפיו וטמא משקה ויביאהו תחלה שהשני יביב המשקה תחלה ואפילו
אוכל חולין ומשקה חולין:

[סי' כד] **ראוי** שתדע שהמשקין אשר יקבלו טומאה הם ז' משקין לבד והם ג"כ
מכשירין האוכלין לטומאה. ואלו הן. יין. שמן. דבש דבורים
לבד. חלב. דם. מים. טל. ומה שזולת אלו הז' ממין פירות ומשמנים ומהמימות
אינן מקבלין טומאה אפילו מד"ם. וכאשר נגע ז' מאלו המשקין באב הטומאה
או בולד הטומאה הנה המשקה ההיא יושב ראשון ואילו היו מאה ויגעו זה בזה
לעולם האחרון יטמא ראשון חוץ ממשקה שבול יום שהוא פסול ואינו מטמא כי
אחר שעבל קלישת טומאתו ואינו אלא פוסל המוגעין בו ולא ימלא משקה שלא יהיה
תחלה זולת משקה שנגע בו שבול יום שאם היה משקה של תרומה ישאהו שלישי
ואם היה קדש יעשהו רביעי. הרי שכל משקה הוא תחלה חוץ ממשקה שבול
יום לבד שמלאו שפעמים הוא שלישי ופעמים הוא רביעי. ומשקה חולין לא
יטמאהו שבול יום כלל שבשלישי בחולין הוא טהור והוא אמרם ז"ל קדרה שהיא מלאה
משקין ונגע בה שבול יום אם היה משקה תרומה המשקה פסול והקדרה טהורה
ואם היה משקה חולין הכל טהור ובתוספתא שבול יום אמרו אין שבול יום מטמא
משקה חולין ופוסל אוכלי תרומה ואמרו עריבה שהיא שבולת יום לשון בה את
העיסה וקולין ממנה חלה מפני שהיא שלישי והשלישי טהור לחולין. וכל שבולי
יום שון בזה ר"ל אחד שבול יום מטומאה חמורה ואחד שבול יום מטומאה קלה
ואפילו שבול יום מטומאת זב וזבה ומלורע הרי הוא כשבול יום משרץ. אבל
השני באמת אם נגע במשקין ישיבם תחלה וזהו אמרם ז"ל במסכת פרה כל
הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה חוץ משבול יום שעם היותו פוסל
את התרומה לא ישיב אותה תחלה אלא תשאר שלישי לבד ואם יגע במשקין ח)
של קדש יחזירם רביעי. ואפילו יהיה השני באמת של חולין והמשקה משקה חולין
הנה הוא יהיה תחלה כאמרו בשני מטהרות השני שבחולין מטמא משקה חולין.
והג' שבתרומה מטמא משקה קדש שלא מצינו שלישי בתרומה כמו שבארנו כי
השלישי בתרומה פסול ואינו מטמא ולזה לא יטמא משקה הרומה. אמנם שלישי
בקדש הנה הוא טמא ומטמא ולזה אם נגע האוכל שלישי של תרומה במשקה קדש
עמהו ולא יהיה רביעי ופסול לבד אלא יהיה הוא תחלה. הכלל העולה שהאב
והראשון והשני ישימו המשקין תחלה ואפילו היה משקה חולין. והאוכל שלישי של
תרומה או של קדש כאשר נגע במשקה קדש עמהו ויהיה תחלה לקדש אבל זה
האוכל שלישי לא יפסול משקה תרומה וכ"ש משקה חולין. והאוכל רביעי של קדש
לא יפסול משקה קדש ובשבול יום לבדו ישים משקה תרומה שלישי לתרומה וישים
משקה קדש רביעי ולא ימלא משקה במדרגת שלישי ורביעי כי אם באופן זה בלבד.
וגם מחוסר כפורים אחר שהעריב שמשו יהיה דינו כשבול יום לפי הדין כי הוא
פוסל את הקדש בגיעה בשבול יום כמבואר בפי"ב דזבחים. וכמו שהאוכלין טמאים
מטמאים את המשקין כן המשקין טמאין יטמאו את האוכלין ואע"פ שאלו המשקין
נטמאו בשני כמו שמצינו בתוספתא שבול יום אוכלין מטמאין את המשקין לעשותם
תחלה והמשקין מטמאין את האוכלין לעשותם שניים. וכן משקין טמאים יטמאו
הכלים כולם בתנאי שיהיו המשקין בלין מחמת ארץ או מחזה אב מאבות הטומאה
לאפוקי משקין הבאין מחמת ידים כי הידים ג"כ מטמאין המשקין כמו שהתבאר
בזבין ושבול יום וידים כי הידים הם שניות לשולם ובירושלמי רים פרק חומר בקדש
אמרו פשיטא שאין משקה מיטמא מהיד לטמא את הכוס ואולם יטמאו המשקין
שנטמאו מחמת הידים לאוכלין של תרומה וישובו אלו האוכלין שניים כמו שהתבאר
בסוף מ' זבין וכבר התבאר במסכת פרה פ"ח שהמשקין אשר יתטמאו באוכלין
טמאים וכן המשקין אשר יתטמאו בכלים ואפילו אילו היו אלו המשקין שנטמאו
באחורי הכלים שהמשקין יהיו תחלה ויטמאו כלים אחרים* *הגה"ה ועי' פ"ז דהלכות שאר א"ה:
ושמור זה כי הוא עיקר שתצטרך ממנו. ואולם אוכלין
טמאין לא יטמאו כלים בשום פנים ובגמ' דפסחים אין אוכל מטמא כלים ואין
כלים מטמאים כלים ומשקין מטמאים כלי חרס מאוירו מה שאין כן באוכלין.
ואולם אוכלין ומשקין טמאים לא יטמאו האדם אם נגע בהם זולת אם נגעו בידיו
שאז יהיו טמאים. ואם משמש האוכלין או המשקין בשתי ידיו נטמאו שתיהן ואם
נגע ביד אחת נטמאת היא לבדה אבל אם האדם אכל אוכלין טמאים כשיעור
וכמות מחצי פרס או שתה רביעית הלוג ממשקין טמאין נפסל גופו ויהיה שני
לתרומה ואם נגע בתרומה פסלה:

ומטבה שקדש באורו ידוע שזובו של זב ורוקו ומימי רגליו ושכבת זרעו הן אבות
הטומאה ויכללם שם משקין טמאים לפי שהם תולדות המים ומשקה היולא

מהזב יקרא משקה הזב והיולא מן המלורע יקרא משקה מלורע ומטמא מת יקרא
משקה טמא מת ומטבול יום יקרא משקה טבול יום. ודם הנדה ודם המת הם
אב הטומאה וגם הם נקראין משקין כי הדם בכלל ז' משקין. ואף כי זובו של
זב ודם הזבה ושאר מה שיולא מגופם כגון רוקם ומימי רגליהם הן אב הטומאה.
אם נגעו הזב והזבה והנדה בת' מז' משקין יהיו המשקין ראשון לטומאה ויקראו
תחלה לא אב כמו שבא לשון הברייתא אחד משקה שנטמא באב הטומאה ואחד
משקה שנטמא בולד הטומאה הרי זה תחלה הרי לך חילוק בין משקה היולא
הגה"ה זה הובן היטב בהקדמת הרמב"ם ומ"מ תמיה במ"ש ריש פ"ב דטבול יום: מהזב ובין משקה היולא משאר אבות
הטומאה אשר זכרנו ובין המשקה אשר
נגעו בו. ובשני מטבול יום שניהם כל הטמאין בין קלים בין חמורים המשקין
היולאין מהן כמשקין המוגעין בהם אלו ואלו תחלה חוץ מן המשקה שהוא אב
הטומאה כלומר חוץ מן הטמא שהמשקה שלו הוא אב הטומאה שהמשקין היולאין
מאב הטומאה הן אב ומה שנגע בו הוא
תחלה*. ופי' בין קלים בין חמורים ט).
פרשו בגמרא בס"פ כיסוי הדם קלים שרץ
חמורים זב ובין אכל אוכלין ומשקין טמאין
שנטמאו טומאה קלה הנה המשקין היולאין מהם ומשקין שנגעו בהם אלו ואלו
תחלה. ומה שאמרה התוספתא חומר במים מה שאין כן במשקין שאמים עושין
אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים
משא"כ במשקין* רולה לומר שלא ימלאו
משקין שיהיו טהורין שנתחדש להם דבר
שיהיו אב הטומאה לטמא אדם ובגדים
זולת מי חטאת שנתערבו באפר פרה שמטמאין אדם ובגדים: [סי' כה] ואולם
אוכלין טמאין לא יהיו לעולם אב הטומאה שאם נגעו באב יהיו ראשון ובתוספתא
שבול יום חומר במשקין משא"כ באוכלין שהמשקין נעשין אב הטומאה לטמא אדם
ולטמא בגדים ולטמא כלי חרס מאוירו וכלי שטף מאחוריו מה שאין כן
באוכלין*. כבר ביארנו* שכלי חרס לא יהיה אב
הטומאה וכלי חרס אינו
מקבל טומאה אלא מאב
הטומאה וממשקין ואפי'
הם ולד הטומאה.
ובתוספתא כלים כל
*הגה"ה וכן פרש"י ז"ל פ"ק דפסחים דף י"ד סוף ע"ב שאין אוכל נעשה אב הטומאה ע"כ אבל שם בדף ע"ז ע"ח כתב שהמת אבי אבות ולתם אב ומיד ראשון ויין שני ושמן שלישי ע"כ והקשו עליו תוס' דהא קיי"ל בהמפלת דבל דבר שאין לו עיקרה במקום אינו נעשה אב הטומאה ואילו מיהו יש לומר דאין נעשה אב הטומאה היינו דוקא לטמא אדם וכלים אבל לאוכלין ומשקין נעשין אב הטומאה ע"כ אבל ר"מ ז"ל יש לו פי' אחר ע"ש: *הגה"ה פי' לפיל מתבאר גבי טומאת מת דג"כ אינו ראוי למשכב ומרכב כדתנן ריש פ' בתרא דזבין וג"כ אינו ראוי לטומאה לטמא דנגד כתיב:
המטמא אדם מטמא כלי חרס חוץ ממשקין-שמטמאין כלי חרס ואינן מטמאין אדם
במגע כי אם בעת שישתה אותם פסלוהו מדרבנן כמו שקדם זכרו. והכלי חרס
אינו מקבל טומאה אלא מאוירו ובהיסט הזב. והכלי חרס אינו מטמא לעולם אלא
זולת אוכלין ומשקין וידים לפי שכלי חרס הוא ולד הטומאה לעולם והולד אוכלין
ומשקין מטמא אדם וכלים אינו מטמא:

הנה מכל מה שקדם באורו יתבאר שהמשקין כבר יהיו אב הטומאה וכבר יהיו
ראשון ומאלה בהם מה שהוא במדרגת השלישי והרביעי והוא משקה שנגע
בשבול יום לבדו ולא ימלא במשקה שני לעולם וזה שהאב והראשון והשני ישים אותו
תחלה והג' לא יטמא משקין כלל אם לא יהיו משקין של קדש ויהיה זה המשקה ג"כ
תחלה לקדש. ולשון התוספתא אין לך משקה המוגע בשלישי טמא אלא של קדש
בלבד וכאשר נטמא המשקה של קדש ישוב תחלה לקדש וזה בא לשון התוספתא משקין
מטמאין שניים ופוסלין אחד בקדש מפני שהן תחלה כלומר אם יגעו המשקין באוכל
של קדש יעשוהו שני והשני יעשה שלישי והשלישי יפסול את הרביעי שהראשון והשני
והשלישי בקדש טמאין ומטמאין הרביעי פסול ואינו מטמא. הנה עתה מבואר הוא
שכל משקה טמא הוא אב הטומאה או ראשון מולד משקה של שבול יום אשר הוא לא
יקרא טמא אלא פסול כאמרם ז"ל שנפסל בשבול יום ולא אמרו לעולם בשום מקום
שנטמא בשבול יום ואין לך משקה שיקראוהו שם של שניות בשום פנים ואם הוא
שני במספר בחשבון האב הנה הוא תחלה לפי הדין ואין ראוי לקראותו שם של
שניות אבל אוכלין טמאין ימלא בהם ראשון ושני ושלישי ורביעי ולא ימלא בהם
אב כמו שקדם. ואולם כלי חרס הנה יהיה ראשון ושני וזה כשנטמא במשקין שהם
תחלה לפי מה שקדם. ושאר כלי שטף יהיו אב וראשון ושני לטומאה והוא שנטמאו
במשקים טמאים לבד לפי שכל ולד הטומאה אינו מטמא כלים אלא משקין כמו שקדם
ואין כל משקה מטמא כלים אלא הנסמך ובא מאב הטומאה ולא ימלא כלי מכל
הכלים לא שלישי ולא רביעי. וראוי להתבונן שהכלים טמאים אפילו טמאו במשקין
טמאים אלו הכלים יטמאו האוכלין לעשותם שלישי ויהיו פוסלין את התרומה כמו
שהתבאר

חזון נחום ח) עיין במ"ש סוף פי' ח' דפ"ב דטבול יום: ט) ומ"ש ופי' בין קלים בין חמורים וכו' עיין בהקדמת הרמב"ם ז"ל ודומה שכתב הר"ב ז"ל בפירושו פ"ב דטבול יום ע"כ:

הקדמת רבינו עובדיה ז"ל מברטנורה לסדר טהרות

שהתבאר בסוף זבין. והאדם יהיה אב הטומאה וראשון ולא יהיה שני לעולם לא מן התורה ולא מדרבנן בטומאת מגע לפי שכל ולד הטומאה אינו מטמא אדם ואפי' משקין טמאים לא יטמאו אדם כמו שקדם באורו אבל יהיה שני כשאכל אוכלין טמאים או שהיה משקין טמאין או באחד מן הדרכים הממויין בסוף זבין אשר הם גזרה מדרבנן. ומה שאמרנו שיחשב האיש שני ויפסול את התרומה הוא לבד עד שיטבר במקוה וכן הכלים שנטמאו במשקין כאשר נטבלו במקוה נטהרו מטומאה מיד בלתי הערב שמש. ולשון סיפרא אין אוכל אוכלין טמאין או שותה משקין טמאין טמא טומאת ערב. עוד שם כלים שנטמאו במשקין טולין מידי טומאתם מיד לפי שהיא טומאה קלה מדרבנן*. כל שאין סופו לטמא טומאה חמורה כלומר אדם וכלים צריך הכשר. האלה והבכורים והשלומי הרומה והומשה הרי הן כתרומה.

הגה"ה מכאן עד סוף ההקדמה אינו מועתק מפירוש הרמב"ם אלא מפי"א דכלי שאר מ"א ופירושו ז"ל לפ"ב דמסכת עדיות וממקומות אחרים:

והטבל והמדומע וגדולי תרומה ומעשר שני הרי הן כחולין. השלישי שבתרומה מטמא משקה קדש ופוסל אוכל של קדש ושל חולין שנעשו על טהרת הקדש. בד"א בתרומה עצמה אבל חולין שנעשו על טהרת תרומה שיש טמאים והשלישי פסול ואפילו היה השני והשלישי קדש אינו עושה רביעי בקדש הואיל והא' הוא חולין שנעשו על טהרת תרומה ואינו תרומה עצמה. פרק שלישי מידים. את שנטמא באב הטומאה מטמא את הידים ואת שנטמא בולד הטומאה אינו מטמא את הגה"ה רפ"א דכלי פ"ה. הידים*. אוכל ראשון ואכל ראשון מטמאין את הידים. חולין שנעשו על טהרת הקדש י"א שהם כחולין ויש אומרים שהם כתרומה ויש אומרים שהם כקדש. ופסק ההלכה חולין שנעשו על טהרת הקדש הראשון טמא והשני פסול לגבי. האוכל אוכל ראשון או אוכל אוכל שני הוא שני. והטעם מפני שיהוא הוא שהשני פוסל את התרומה ואילו היינו אומרים שהאוכל אוכל שני יטוב שלישי א"כ לא יפסול את התרומה ושמא לפעמים יהיו המשקים בפיו עם האוכל שני ויטמאו המשקין ויעשו תחלה. האוכל שלישי יטוב שני לקדש אבל לא לתרומה ואפילו שיהיה האוכל ההוא נעשה על טהרת תרומה ודי לנו שיעשה שלישי בקודש אבל גבי תרומה יטוב במדרגת התרומה עצמה כלומר שהוא פסול לאכול התרומה ואינו פוסל התרומה אם נגע בה ואם אבל שלישי של תרומה נפסל גופו מלאכול בתרומה אבל לא יפסול אותה במגע. ע"כ מה שמצאתי בכ"י הקדמה לרבינו עובדיה ז"ל על סדר טהרות והגהתיה ופרשתיה כפי קולר עניות השגת דעתי. ברוך העוזר האמתי:

ובערוך בערך אב כתוב וסדר טהרות היה לו לקרותו סדר טומאות או דין הטומאות אלא כינה סדר טהרות ע"כ:

בעזרת ה' אשר אין כמוהו באלים. ומשמיד עובדי אלילים ופסילים. נתחיל בליקוט פירושי מסכת כלים.

הקדמת המחבר תוספות יום טוב

אמר יום טוב בסייעתא דשמיא. מלתא אסתייע. דאחד מן קהלא. דאשליא רברבי. מדרבנן וחכימיא. דמבורי דנא הוי חזי. אמר רזי לי רזי. דידעית אנא. ובקושטא קאמינא. דבורמייז"א קהלא קדישא. איתא חד מדרבנן ופרישא. די שמיה מהר"ר **שמעון וואלף** במהר"ר **יהודא ליוא** אופנהיים. וביהיה אנא חזית. טורי אבני גזית. על סדר טהרות. פרישא מהוללה מרבן של כל הגולה. הוא הגאון מוהר"ר **מאיר** מרוטנבור"ק הידועה. אשר חכמתו עדיפא מגבוהה: וכאשר תכתוב למהר"ר **וואלף** ספר. לשלוח לך אותן אמרי שפר. הנה אנכי ידעתיו. וכטובו הכרתיו. כי את הטוב אל ימנע. והוא מן הנמנע. וכשמעי שמועה הטובה. קבלתי עלי לחובה. לטרוח בגופי ומאודי. להביאה אל ידי. לא התמהמהתי וחשתי. בשבע חקירות דרשתי. עד שמצאתי את שאהבה נפשי בתחלה. לאחד מחושבי וורמייז"א הקהילה. ודברי בפיו שמתי. לאמר עם הספר אשר למהר"ר וואלף יחדתי. במטו אנא לשלות לי העתקה. ומה' יחשב לו לצדקה. וחסד של אמת אשר יעשה עם המת. אשר בישיבה של מעלה בין הלומדים והדורשין. שפתותיו יהיו דובבין ורוחשין. וגם אם עלי מתן ירבה. ייטב בעיני ויכשר אדרבה. ובהגיע דברי ומכתבי אל האלוף הנזכר. כה אמר מכותבי מכתבו וחותמו ניכר. כי אנשים אחים אנחנו שאלי בשר וקרובים. דאימא רבתא דידיה ודידי אחיות היו מבני טובים. מנה רבה באה לידי לא אחמינה. כל ימי נלטערתי עליה מתי תבא לידי ואקיימנה. הנני אנכי שולח לו את כל ונוכחת. ולא אקח ממנו אפילו פרוטה אחת. כי אם שכרי אתי ופטולתי לעשות לרוחי נחת. דאגב גרדא. כשהיתה אתי סברא. מה שלעניית דעתי נראה. כתבתי בחימה ובירלה. ואם לרצון יעלו לפניו. יאחז נדיק דרכו במדת העניו. על ספרו בשמי אותן הדברים יעלה. ודי לי שזכיתי לזו המעלה. אלו דברי פי חכם חן חן תשואות. על ראשו יחולו ויהיו נשואות. כל הברכות כולן שבספרי הגבואות. אחרי אשר רוח אלהים בו חונה. הגמגא כזה אים אשר מהגות שונא· וכן העתיק לי מטוב מהר"ם ופרי מעלליו. רק דברי הר"ם הזכיחם מעליו. דלמאי חזי' לי כפליו. גם כתב יגיע כפו ומפעליו. ואקחם ואשמנם בתוך חיבורי אחת הנה ואחת הנה. אל המקום אשר בהם תדברנה. ועל כל דבור ואמירה. שמתי שם אומרו חמיד והדירא. ומעתה בקול ריעה והודה. הנני לאל יתברך מודה. אשר ע"י גלגל וסיבב. שפתי ישמים דובב. אף עמים תובב:

הקדמת ספר אליהו רבא מהגר"א ז"ל

לתלמידו **הותיק** הרבני המופלא ומופלג בתורה ויראה המנוח מהו' **מאיר מווילנא** בהחסיד המנוח מהו' **אליעזר** זצ"ל נכדו של הרב החסיד המפורסם המנוח מהו' **יהודא אריה** זצ"ל אשר מקום מושבם היה בק"ק **שאך** במדינת **זאמוט** אשר יצק מים ע"י **אליהו** זבור לטוב והוא כלי מוכשר לקבל טהרות הקודש וקבל פירושים אלו מפה קדוש הנ"ל והוא כתבם על הספר בדיו:

אברכה את ה' בכל עת תהלתו ידבר פי. ואני בבוחי הנה ואשב בבית הרב החסיד הגאון הגדול המחד בדורותיו. ומי אנכי כי אומר עוז מרלאותיו. ואי יריעה הכיל תודיע את גבורותיו. אשר נברה לבו על כל אשר היו לפניו. גם בגלה גם בנסתר רמו עיניו. גם בכל חכמה ומדע. אשר נאים לא יודע. וכל הכתוב בספר תורת משה ובספרי הנביאים. וכל דברי הגאים ואמוראים. אשר אתנו נמצאים. אם בגלה אם בנסתר. את הכל אזן וחקר. ויחוה דעתו. והנה כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר. לכן אם אדמה לו אהלה. הלא הוא רב הגולה. גר ישראל ע"ה פ"ה בישראל גדול שמו. החכמה מתה עמו. כביד קדושת שמו מו"ה **אליהו** זלה"ה. ויהי כשבתי בביתו ואמצא חן לפניו ואשרתהו ואלוף מים ע"י ח ל י ה ו. ואחל את פניו לאמר הנני נא מהורתך הביני ולמדני טוב טעם ודעת ואלמדה קצת מהורתך. והרב הגאון ז"ל בחסדו הטובני ועמוהו הרבני וילמדני דעת מקרא ומשנה. והנה זה סדר טהרות רבות יגעתי עד שמצאתי ושנה ושלש עמדי לשון תהי ערוכה בפי ובלבי שמורה. זה לי ימים רבים אנכי בביתו לא אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה. עד אמצא מקומה. גם אנכי חזרתי שניתי גם שלשתי לפני הרב גם משניות גם תוספתא ואחר כל פרק משניות שניתי לפניו הוספתא הנשנית על זאת. ויהי בעלות ה' את אליהו השמים ואינו כי לקח אותו אלהים. ואשב משמים ואומר אהה כי יהם לריק כחי פן אשכח את הדברים אשר שמעו אזני ואשר כלו עיני עתה מהר ינוזו חיש ויעופו:

לכן אמרתי אכתוב זאת זכרון בספר למען לא תשכח מפי. ואמרתי אני אל לבי הן למרחוק גדול שמו ואזן לא שמע דבר מהמו. הלא טוב אם את הדבר הזה בדפוס אקבעהו. אשר הרעבים ללחמו והצמאים לשמוע את דבריו. אאכילם לחם סתריו. ויין משך אשקיטו. אורח מישור אודיעמו. ואם לא דבר אחד מני אלף מבינתו אותי אלף. במעט הדבש הזה אשר הטעימני. יאורו גם עיני חכמים הוסבים בשבת תחכמוני. ואים אים פריו ימתק לחכו. כי ילמדו דרכו. ברלוהם

באור המצוות אשר אנשים לפניהם. אשר המה יכונו על אורח מישור. מגידי חדשות אשר יאמר היום ראה זה חדש הוא. ושוד זו עשה אזן חקר ותקן את כל התוספתא בהגהות שונות ובאורים שונים ומתוקנים. יקרים המה מפנינים. אשר החכמים עזבוה ועין לא שזפתה. ומזה המעט ידעו כי רחבה חכמת הרב מני ים וארוכה מארץ מדה. כי בכל חכמה שם ידו הדה. ודרכי נועם דרכיו. שלם כל מהיבותיו. ואמת כל ארחותיו. ואנכי הדל אשר לחך עפר רגלי הרב ז"ל על כל פירוש מהמשנה אשר ידעתיו לי מקום מולמו מהתוספתא ואכתוב את דבריו על המשנה כאשר שמעתי מפיו ואביא עליה את התוספתא לעד. כי ידעתי כי על כן לוי שיתי לפניו התוספתא הנשנית על כל פרק למען אדע איכה יחברו יחד המשנה והתוספתא והיו לאחדים בידי. גם כמה דברים אשר פירש לי הרב ז"ל ואחרי מותו עיינתי בספרים ומצאתי כמה דברים בפירוש הר"ם והר"מ ומהר"מ. ואף גם זאת לא מנעתי מלכתבן למען אדע את הפירוש אשר בחר בו הרב ז"ל והכריע לזה הפירוש. והנני מגיל את תחנתי לפני כל קורא בספר הזה כי יקשה ממנו דבר חלילה לו להאשים את הרב ז"ל. כי זאת ישיב אל לבו. לו יקריב את הדבר הקשה אל הרב והשיבהו דבר. או על דרך סברא או יודיעהו נירסתו כמודע כי היה לו גירסאות חדשות בש"ס בבלי וירושלמי ובספרי ובריתות. ואם אני ידעתי והקשיתי את הרב. היה משיבני דבר. אפם לא הנחתי להקשות ולא שאלתיו לכן אין הש"ב. או יאמר האיש אשר יקשה דבר ממנו אולי מצנה הוא בידי כי נשכחו ממנו דברי הרב ולא כתבתים על נכון כי כתבתי אחרי מותו את אשר קבלתי בעל פה. ויאשימני וחלילה לו מהאשים את כבודו. ואני כל אשר בכחי לעשות עשיתי. ומעולתי הרבה בקולר רוחי ובאפס מזימתי לא אחת ולא שתים עד שמלאתי. ומולאתי לפמיכם ערכתי. לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי. למען תשכילו את אשר תלמדו. ורגליכם במישור תעמידו. כי חכמים יחכמו עוד ולקח יוסיפו. על אורות יערפו. לחמכם במשקל השיבו. והאמת תאהבו. וה' אלהים אמת. ינחנו בדרך אמת. ויורנו דרכיו ונלכה באורחותיו ארחות ה' חסד ואמת. והקים לנו את הרועה. ומלאה הארץ דעה. במהרה בימינו אמי"ן:

כללי טומאות מספר אליהו רבא מהגר"א ז"ל

שנים עשר טומאות הן ואין כולנים כל מיני טומאות. שאם טומאות יוצאות מגופו. זב וזבה נדה יולדת מצורע שכבת זרע. שלש טומאות מגע שמטמאין הטוגע בהן במיתתן. מת ונבלה וטרפה. שלש טומאות הן בלא מגע. השורף את הפרה וכבלנה אפרה זמי חטאת שהן מטמאין במגע ובמשא. והשורף פרה ושעירים הנשרפים. והמשלח את השעיר לעזאזל. אלו הן שטומאתן שבעה ימים. זב וזבה נדה ויולדת ובועל נדה ומצורע בימי ספרו וטמא מת:

אב הטומאה של זב. בשרו ומעייתיו שהן זובו ושכבת זרעו ומימי רגליו ורוקו ובכלל רוקו הן כיחו ונישו ומי אף. משכבו ומושבו ומרכבו. כולן מטמאין אדם לטמא בגדים בין במגע בין במשא חוץ מרכבו שאין מטמא בגדים במגע אלא במשא. וכן זבה ונדה ויולדת ומצורע. חוץ זובו ושכבת זרעו שאין באשה ויש שני דברים אחרים כנגדן שהיא מטמאה את בועלה לטמא אדם וכלי חרס ובמקום זובו הוא דם נדתה:

אב הטומאה של מת. מת וכזית מן המת וכזית מן גלל ותרוד רקב שדרה וגולגלת אבר מן המת ואבר מן החי רובע עצמות מרובע בגין או מרובע מגין רוב בגיו או רוב מגיו. רביעית דם ודם תבוסה תרוד ושוד ספר קברות אלו הן מטמאין במגע ובמשא ובאהל חוץ מתרוד רקב ותרוד ושוד ספר קברות שאין מטמאין במגע. עלם כשעורה וארץ העמים וכית הפרס אבר מן החי ואבר מן המת שאין עליהם בשר כדאי אלו הן מטמאין במגע ובמשא ואין מטמאין באהל. גולל ודופק מטמא במגע ובאהל ואין מטמא במשא וכן קבר סתום. וקבר שלפני הדיבור מטמא במגע וכלים הנוגעין בהן: שאשה מיני אהלים הן. שמאהילין על המת ושהמת מאהיל עליהן ושדבר אחר מאהיל עליהן ועל המת: וכן אדם הנוגע בכלים וכלים באדם הן אב הטומאה:

אב הטומאה בנבלה הן שלשה. כזית בשר ואבר מן הנבלה ואבר מן החי וכן בשרים כעדשה בשר. ואבר מן המת ואבר מן החי.

השורף את הפרה כל העוסקין בה מתחלה ועד סוף והנוגע והנושא את אפרה ואת מי חטאת. השורף את הפרים ג' פרים וב' שעירים מטמאין משיאלו חוץ לחומת עזרה כל העוסקין בהן עד שיעשו את אפרה. המשלח את השעיר לעזאזל משיצא חוץ לחומת ירושלים:

שכבת זרע היא נדה אב הטומאה. ושוד ים מדבריהם שונד כוכבים כזב לכל דבריו וכותי כבועל נדה:

ומצורע הן ג'. נגעי אדם. ונגעי בתים. ונגעי בגדים שהן ג' מיני בגד שתי וערב ושור:

כל האבות שאמרנו כולן מטמאין במשא חוץ מש"ז ומצורע בימי ספרו וכלים הנוגעים במת ואדם הנוגע במת ומי חטאת שאין בהן כדי הזיה ושרץ אלו מטמאין במגע ולא במשא. וכולן אין מטמאין באהל חוץ מן המת וכל הפורש ממנו. ונגעים מטמאין בביאה ולא באהל. וכולן אין מטמאין אחרים טומאת שבעה חוץ מן המת וכל הפורש ממנו לכל הנוגעין בהן ואדם בכלים שנגעו במת או אדם שנגע במת וכל הפורש ממנו ממא כלים טומאת שבעה:

אלו שנים עשר הן מדברי תורה ויש טומאה אחרת שהוא מדברי סופרים טומאת עבודת כוכבים ושלש טומאות יש בה היא עלמה ומשמשה ותקרובתה וכן יין שנתנסך לפני' ולמי והן מטמאין כשרץ:

נבלה היא נבלת חיה ונבלת בהמה בין טמאה ובין טהורה מטמאה במגע ובמשא ואינה מטמאה בבית הבליעה לפי שהוא בית הסתרים. נבלה אינה מטמאה אלא בשרה ואברי' אבל עור ועצמות וגידין וקרנים וטלפים ודם אין מטמאין וכן חלב נבלת בהמה טהורה:

נבלת עוף טהור אין לה אלא טומאת אחת בלבד כזית בבית הבליעה. אבל עוף טמא ודגים וחגבים בין טמאין בין טהורין אין להם טומאה כלל:

פרת חטאת מטמאה את הבוחנו והמקבל והמזה והשורף והמסעדה והמשליך עץ ארז ושני ממנה אפרה ומי חטאת מטמאין. ומי חטאת הן שיש שיש בהן כדי הזיה ושאין בהן כדי הזיה. שיש בהן כדי הזיה מטמאין במגע ובמשא ושאין בהן כדי הזיה מטמאין במגע ואין מטמאין במשא:

הכלים הנוגעין במת הנעשין אב הטומאה הן ששה. כלי מתכות כלי עץ כלי עור וכלי עלם בגד ושק. שני כלים מיטמאין ואין נעשין אב הטומאה כלי חרס וכלי כתר. עור אחד מדברי סופרים כלי זכוכית. ג' כלים אין מקבלין טומאה לא מד"ת ולא מד"ס והן כלי אבנים כלי גללים כלי אדמה. כלי מתכת הן ששה מינים. זהב וכסף ונחשת וברזל ובדיל ופורפרת. כלי עור כלי עלם של בהמה חיה ועוף בין טמאה ובין טהורה וסרלים חוץ מכנף העזניה וחגבים ודגים בין טמאין בין טהורין. וכל שנים הכל טהור ואם חבר לעור שנים דבר הגדל בארץ אפי' כל שהו מטמא:

המת וכל הפורש ממנו עושה שבעה טומאות. כלים ואדם וכלים. ראשון ושני בחולין ושלישי בתרומה ורביעי בקדש. הזב והזבה נדה ויולדת ומצורע עושין ששה טומאות. עושה משכב ומושב ומרכב ומעיעות והן מטמאין אדם לטמא כלים בשעת מגעו ושני בחולין ושלישי בתרומה ורביעי בקדש. ושאר אבות הטומאה עושין חמשה. מטמאין אדם לטמא כלים בשעת טומאתו ושני בחולין ושלישי בתרומה ורביעי בקדש ושרץ וש"ז עושין ארבעה ראשון ושני בחולין ושלישי בתרומה ורביעי בקדש:

לעולם אין כלי חרס נעשה אב הטומאה וכן אוכלין וכן משקין לעולם אין נעשין אב הטומאה. חוץ ממעיות הזב וזבה נדה ויולדת ומצורע עובד כוכבים ובועל נדה. ודם המת ודם הארץ ומי חטאת. כל הנעלי חיים אין מיטמאין ואין מטמאין חוץ מן האדם. ושעיר המשלח מטמא את המשלח אבל הוא עלמו טהור:

אלו אבות הטומאה שהן מדברי סופרים. דם תבוסה וארץ העמים גוסה ואוירה וכית הפרס. ונלשה בית הפרס הן שדה שנאבד בה קבר. ושנחרש בה קבר. ושדה כוכין. ומדורות העובדי כוכבים. סככות ופרשות. ונוגע בשבר של מקשה ולד. ואבות שיש בהן חלל טפח. (עיין ברכות דף י"ט ע"ב מלגין הייתו ע"ג אבות כו') והמאהיל בכשובי המרדע. וטרפה שנחטה. ושור האדם. ואלו שהן מטמאין בזיבה מד"ס הכותי משכבו ומושבו ומרכבו רוקו כיחו ונישו מי האף מי רגליו. ובנות כותים נדות מעריסתן ומטמאין בכל אלו כעובדת כוכבים. הזב וזבה נדה ויולדת ומצורע שמתו מטמאין משכב ומושב ומרכב ומדף. עבודה זרה ומשמשיה והקרובתה. מעת לעת שבנדה. ובנות כותים שמטמאין את בועליהן ושומאת כותי שהיא כבועל נדה ושומאת ע"ה שבודיו מדרס לפרושים ושל פרושים מדרס לתרומה ושל תרומה לקדש ושל קדש להטאת.

ששה מיני נגעין הן. עור הבשר. שחין ומכוה. קרחת וגבחת. נתקים. בגדים. בתים. עור הבשר שני שבועות וג' סימנים. קרחת וגבחת שני שבועות ושני סימנין. נתקים ב' שבועות וב' סימנים. שחין ומכוה שבוע אחת וב' סימנים. ובגדים שני שבועות וסימן אחד. ובתים ג' שבועות וסימן אחד. הסיון מטמא בכולן ז' מרחות. בעור הבשר ובשחין ומכוה וקרחת וגבחת. וב' מרחות בבגדים ובן בבתים.

הא לך כללי טומאה ואידך פירושא היא זיל גמור. ושאר כללי כתבינן בשלהי זבים.